

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ
КУЛЬТОВОЇ СЕРІЇ ФІЛЬМІВ “THE CHRONICLES OF NARNIA”
УКРАЇНСЬКОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ МОВАМИ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0359-ап спеціальності 035
Філологія спеціалізації 035.041
Германські мови та література
(переклад включно),
перша - англійська
освітньо-професійної програми
Переклад (англійський)
Мосієнко Аліна Юріївна

Керівник к.ф.н., доцент Юнацька А. Б.

Рецензент к.п.н., доцент Прус С. І.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) – перша англійська
Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
В. о. завідувача кафедри
теорії та практики перекладу
з англійської мови
Запольських С.П. _____
« ____ » _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

МОСІЄНКО АЛІНИ ЮРІЇВНИ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Лінгвостилістичні особливості перекладу культової серії фільмів “The Chronicles of Narnia” українською та російською мовами».

керівник кваліфікаційної роботи (проекту) к.ф.н., доцент Юнацька Анна Борисівна

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «23» квітня 2020 року № 483 – с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 03.12.2020

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) кінопереклад, його становлення на території України, способи перекладу та перекладацькі трансформації у фільмах “The Chronicles of Narnia” українською та російською мовами.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) дослідити історію та розвиток кіноперекладу; проаналізувати його становлення в Україні; дослідити основні способи та прийоми перекладу; виявити лінгвостилістичні особливості перекладу культової серії фільмів “The Chronicles of Narnia”.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Юнацька А. Б., к.ф.н., доц.	09.06.2020	09.06.2020
Розділ 1	Юнацька А. Б., к.ф.н., доц.	02.09.2020	02.09.2020
Розділ 2	Юнацька А. Б., к.ф.н., доц.	01.10.2020	01.10.2020
Висновки	Юнацька А. Б., к.ф.н., доц.	20.10.2020	20.10.2020

6. Дата видачі завдання 04.02.2020

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	лютий – квітень 2020	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2020	виконано
3	Написання вступу	червень 2020	виконано
4	Написання теоретичного розділу	вересень 2020	виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2020	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2020	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2020	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	листопад-грудень 2020	виконано
9	Захист	грудень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис) А. Ю. Мосієнко
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

_____ (підпис) А. Б. Юнацька
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис) В. В. Погонєць
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 52 стор., 63 джерела.

Об’єкт дослідження: оригінал і переклад культової серії фільмів “The Chronicles Of Narnia”.

Мета роботи: виявити лінгвостилістичні особливості перекладу культової серії фільмів “The Chronicles Of Narnia” з англійської мови на українську та російську мови.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення теорії перекладу лінгвостилістичних особливостей, їх визначення, приклади. До основних авторів, чий матеріал використовувався у даній роботі відносяться: Рецкер, Карабан, Комісаров, Шама, Зорівчак, Виноградов та інші. Були представлені роботи таких перекладачів: Катерина Доброхотова, Софія Андрухович, Вікторія Наріжна.

Отримані результати: в процесі дослідження були розглянуті особливості перекладу лінгвостилістичних прийомів та проаналізовані засоби перекладу. Найбільш розповсюдженими виявилися такі способи перекладу: калькування, модуляція або смисловий розвиток, компенсація та антонімічний переклад. Найменш розповсюдженими засобами перекладу виявилися опущення, та додавання. Автор роботи надає власні варіанти перекладу у дослідницькій частині.

Ключові слова: лінгвостилістичні особливості, “The Chronicles Of Narnia”, перекладацькі трансформації, засіб перекладу, кінопереклад.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	5
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КІНОПЕРЕКЛАДУ	5
1.1 Історія та розвиток кіноперекладу	5
1.2 Поява та розквіт кіноперекладу на території України	9
1.3 Особливості перекладу кінофільмів	13
РОЗДІЛ 2	25
ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНА СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ СЕРІЇ ФІЛЬМІВ “THE CHRONICLES OF NARNIA”	25
2.1 Лексичні трансформації	25
2.2 Граматичні трансформації	40
2.3 Лексико-граматичні трансформації	46
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57

ВСТУП

Сьогодні кіноіндустрія являється однією із найбільш популярних розважальних сфер у всьому світі. За останні десятки років жанр фентезі отримав величезну симпатію зі сторони багатьох кіноманів. Згідно із рейтингом найпопулярніших жанрів кіно, фентезі (21.51 % опитуваних) займає 2-ге місце і не дуже відстає від 1-го, яке зайняла комедія (33.71% опитуваних) [Мир Кино].

Наука про кінопереклад вже набула певного розвитку, але все ще не являється досконалою. Перекладач часто змушений зіштовхуватись із проблемами під час перекладу того чи іншого фільму. Переклад кінопродукту потребує багато часу та ретельного вивчення всіх теоретичних аспектів з метою отримання якісного результату.

Дипломна робота присвячена лінгвостилістичним особливостям перекладу культової серії фільмів “The Chronicles Of Narnia” українською та російською мовами.

Актуальність дослідження зумовлена надзвичайною популярністю кінопродукції і зацікавленістю глядачів у перегляді іноземних фільмів у жанрі фентезі, а отже, зростаючою потребою у забезпеченні якісного, адекватного перекладу. Важливість дослідження полягає у недостатньому висвітленні проблеми перекладу англомовних фільмів українською та російською мовами.

Наукова новизна роботи полягає в особливостях перекладу лінгвостилістичних аспектів окремого фентезі на матеріалі культової серії фільмів “The Chronicles Of Narnia” з англійської мови на українську та російську мови. Виявлені методи перекладу як окремих реалій так і всього матеріалу загалом.

Об’єктом дослідження виступають оригінал і переклад культової серії фільмів “The Chronicles Of Narnia”.

Предметом дослідження є комплекс прийомів і засобів перекладу всього лінгвального кіноматеріалу, що розглядається.

Метою роботи є адекватний переклад та дослідження лінгвостилістичних прийомів на матеріалі культової серії фільмів “The Chronicles Of Narnia” з англійської мови на українську та російську мови. Зазначена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- ознайомитися із загальними поняттями лінгвостилістичних прийомів
- дослідити основні методи перекладу фільмів в жанрі фентезі
- проаналізувати засоби перекладу обраного кіноматеріалу

Матеріалом дослідження є культова серія фільмів “The Chronicles Of Narnia”. Для аналізу були використані сценарій та субтитри, написані мовою оригіналу, а також відповідні переклади українською та російською мовами.

Методологічною основою даної роботи слугували:

- метод суцільної вибірки
- метод словникових дефініцій
- метод зіставного аналізу оригінального твору з його перекладами
- семантичний метод

Практична значущість даної роботи полягає у можливості використання матеріалу дослідження у навчальних дисциплінах – теорія перекладу, практичний курс перекладу. Даний матеріал може бути використаний при подальшому перекладі фільмів та серіалів.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку літератури. У вступі зазначені актуальність дослідження, мета і завдання, об’єкт, предмет, методи дослідження, практична значущість результатів роботи. У першому розділі даної роботи розкриваються поняття кіноперекладу та основних прийомів перекладу. У другому розділі представлений переклад обраного матеріалу українською та російською мовами, проведений аналіз запропонованого перекладу.

Загальна кількість сторінок 52, кількість використаних джерел 63.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КІНОПЕРЕКЛАДУ

1.1 Історія та розвиток кіноперекладу

Необхідність кіноперекладу з'явилася після устаткування та розповсюдження кінематографа. Перше кіно було «німим» (1895-1927). Кіноперекладу, звичайно, як загально прийнятого поняття, на той момент ще не існувало: всі дії, які відбувалися на екрані супроводжувались коментарями операторів, що володіли іноземними мовами [Ivaarson 1993, p. 333]. Ера кіноперекладу розпочалася в решті решт лише з появою ігрових зображень. Їх виробництвом зайнялися кіностудії з усього світу: Gaumont, Pathé, Edison Studio, Limelight Department та інші [Філіппов 2007, с. 207].

Покази ігрових стрічок супроводжувалися виступами конферансьє – професійних артистів, які стали для глядачів того часу голосами «Німого» кіно. «Занадто емоційні, штучно вивірені жести статистів на тлі відверто театральних декорацій – такими були ці картини» [Звегінцева 2004, с. 224]. Однак саме такі жести і міміка, якими актори раннього кіно висловлювали почуття своїх персонажів, служили основою для межсеміотичного перекладу: екранна кінесика, якою користувались конферансьє, надавала подвійний емоційний вплив на аудиторію [Лось]. Крім того, конферансьє коментували монтажні переходи, які використовуються і сьогодні як елементи умовного кінематографічного часу: «Настала зима», «Минуло кілька років» та інші. Зародження кіноперекладу можна умовно віднести до 1903 року: в США вийшла картина «Хатина дядька Тома» (Uncle Tom's Cabin) режисера Едвіна С. Портера. Це екранізація однойменного роману американської письменниці Гарріет Бічер-Стоу, тривалість якої становить тридцять хвилин [Кузьмичев

2012, с. 80]. Сама стрічка примітна насамперед тим, що в ній вперше були використані інтертитри: текст, що з'являється між сценами і пояснює їх зміст або відтворює репліки героїв.

Цей новий технічний прийом був відразу ж узятий на озброєння кінематографістами усього світу. З введенням в картини оригінальних і перекладних інтертитрів потреба в конференсье відпала всюди окрім Японії. Відома усім сьогодні кінокомпанія Warner Brothers пішла у той чай на ризик і випустила на екрани перший в історії звуковий фільм «Співак джазу» (The Jazz Singer). Прем'єра фільму відбулася 6 жовтня 1927 року. Безумовно дана дата вважається офіційним днем народження звукового кінематографа [Слишкін 2004, с. 153]. У зв'язку з виникненням «міжмовного бар'єру», кінокомпанії прийняли рішення уникнути цієї проблеми різними способами:

1. Проводили різні версії зйомки одного і того ж фільму на різних мовах з різними акторами-носіями мови;
2. Головні ролі надавалися акторам, які могли говорити різними мовами. Нові актори-носії мови отримували ролі другорядних персонажів;
3. Актори вели діалоги на різних мовах, читаючи транскрипцію слів іноземної мови англійською. Дошка з так званою транскрипцією знаходилася позаду камери.

Однак через величезні виробничі витрати та падіння рівня акторської гри дані методи згодом були відхилені.

Таким чином, на зміну прийшов дубляж. У 1928 році в Голлівуді були зроблені перші спроби дублювання фільмів, тобто повної заміни оригінальних діалогів перекладними. Сторонні актори-носії мови виконували озвучування. У 1920-х роках основним ринком збуту фільмів Голлівуду була Європа, тому іммігранти з цих країн були задіяні в цій роботі. Але через тривале перебування в Америці, їх рідна мова «спотворилася» і став несхожим на той варіант, який використовувався в Європі. Голлівуд був змушений відмовитися від виконання дубляжу у себе; замість цього, філії Голлівуду в Європі наймали акторів в європейських країнах і переозвучували

фільми вже в країні прокату. так почалася ера національного дубляжу - одного з найбільш популярних видів кіноперекладу [Терентьев].

Розвиток такого виду кіноперекладу, як дубляж, припав на 1930-і роки. За допомогою дубляжу уряди Італії, Німеччини, Іспанії та Франції хотіли стандартизувати мову свого народу, позбутися від провінційних діалектів і, таким чином, об'єднати націю [Gottlieb 1994, p. 230]. Імпортовані фільми з США стали засобом пропаганди, коли актори почали говорити з екранів на італійському, німецькому, іспанському або французькою. Кіностудія Фох не бажала відставати від конкурентів і теж зайнялася дубляжем своїх кінокартин на іноземні мови. Проте, італійська аудиторія була незадоволена якістю, і в 1932 році римська кіностудія CinesPittaluga відкрила відділ дубляжу. Не беручи до уваги часткову втрату сенсу діалогів і фільмів, короткі терміни для перекладу (7-12 днів), імпровізацію і технічні проблеми, італійська школа дубляжу, проте, дуже вдало розвинулась [Сапожников 2004, с. 625].

Щоправда, німецька школа дубляжу не була на такому ж рівні, як італійська. Цей факт пояснюється малою кількістю імпортованих до Німеччини іноземних фільмів. Німецьке кіно на території його створення було само по собі досить популярним, тому потреба в перегляді іноземних стрічок не була нагальною. Тим не менш, дубляж все ж таки почав розвиватися в Німеччині, але лише після закінчення Другої Світової Війни. Так, центром дубляжу в НДР була компанія Deutsche Film-Aktiengesellschaft, яка в свій час отримала позитивну оцінку зі сторони споживачів [Szarkowska].

Франція надала перевагу дубляжу в кіноперекладі. Французи з великою повагою ставилися до своєї мови, займаючись проблемами його нормалізації, а дубляж продовжив цю традицію. Сьогодні французька школа кінодубляжу, безумовно, вважається однією з найкращих в світі [Dubbing and Subtitling].

Третій спосіб кіноперекладу називається субтитруванням. Субтитрування з'явилося в 1930-х роках. Вважається, що його винайшов

американський кіноперекладач Герман Г. Вайнберг. Ранній вид субтитрів коротко передавав сенс діалогів однієї або декількох сцен [Allen 1985, р. 248].

Незважаючи на багату історію дубляжу, європейські країни надають перевагу субтитруванню як основному виду кіноперекладу [Jorge Díaz-Cintaz 2007, р. 9]. Одна із головних причин – кошти. Субтитрування набагато дешевше дубляжу (у 8-15 разів) [Anderman 2009, р. 272].

У 1990-ті роки величезну популярність в сфері відео і телебачення здобув синхронний закадровий переклад [Chiara 2009, р. 141]. І це не дивлячись на той факт, що фільми, які виходили в широкий кінопрокат, дублювалися і раніше. З початку 2000 року федеральні канали поступово освоюють теледубляж. Колишні союзні республіки також опинилися в кризовій ситуації: переклад кіно виконувався на російську мову, а з розвалом СРСР відчувалася гостра нестача як фахівців, так і матеріальної бази. Однак зміцнення національної самосвідомості привело до вибору власного шляху кіноперекладу. Так, в 2007 році багато країн зробили різні заходи в цьому напрямку:

1. Національна рада з телерадіомовлення Азербайджану прийняла рішення про обов'язковий дубляж всієї іноземної кінопродукції на азербайджанській або турецькій мові;
2. в Україні кабінет міністрів ухвалив, що іноземні картини повинні обов'язково дублюватися або субтитруватися на українську мову (дубльовані фільми будуть отримувати пільгу у вигляді звільнення від податку на додану вартість);
3. громадська вірменська організація «Національна громадянська ініціатива» організувала семінар «В мережі дубляжу іноземних фільмів вірменською мовою», на якому Завен Бояджян, редактор відділу дублювання і кінопоказу на Громадському телебаченні Вірменії (ОТА), заявив: «Дубляж фільмів починається з перекладу художнього тексту, проте на даний момент в

Вірменії ця сфера знаходиться в сумнівному стані» [González Luis Pérez 2014, р. 376].

Переклад-палімпсест, який з'явився не так давно, – це переклад візуального матеріалу (написи, титри) в аудіовізуальному тексті при локалізації комп'ютерних ігор, кіно і програмного забезпечення. Даний тип перекладу полягає в заміні оригінального тексту перекладним зі збереженням всіх графологічних особливостей першого [Зубкова]. Переклад-палімпсест є відносно новим у порівнянні з іншими видами кіноперекладу. Більш того, найчастіше він використовується в сфері комп'ютерних ігор чи програмного забезпечення, рідше у кіно, так як субтитрування являється більш звичним та пристосованим до використання перекладачами.

Отже, розвиток кінематографу сприяв появі такого поняття як кінопереклад. Виявлено декілька основних способів кіноперекладу: інтертитри, дубляж та субтитри. Згідно з отриманими даними, субтитрування на даному етапі розвитку кіноперекладу являється більш поширеним.

1.2 Поява та розквіт кіноперекладу на території України

На території України встановлення такого поняття як кінопереклад відбулося пізніше, ніж в інших країнах. Переклад кінофільмів прийшов на телеекрани українців лише у 60-тих роках і проводився на студії ім. О. Довженка. Однак у той час переклади кінофільмів виконувалися виключно на російську мову. Український переклад бере свій початок з 1978 року. Саме тоді генеральний директор кіностудії ім. О. Довженка М. П. Машенка висунув пропозицію щодо створення студії кіноперекладу у місті Києві при театрі «Хлопавка». Студія перекладу, яка називалася «Синхрон», розпочала свою діяльність в сфері перекладу фільмів українською мовою для подальшого їх озвучення. В четвертому випуску «Легенды Дубляжа»,

Терентьев зазначає, що не зважаючи на той факт, що переклад здійснювався виключно українською мовою, кіноперекладачі «орієнтувалися на дубляжі СРСР й намагалися тягнутися до них», позбавляючи свій переклад українською від високої оцінки [Терентьев].

24 серпням 1991 року ключова дата в історії, пов'язана зі здобуттям Україною незалежності а також становленням та розвитком суто українського кіноперекладу.

На території України врешті решт виникли власні студії перекладу, дубляжу та озвучення кінопродукції. Серед них: AdiozProduction Studio, LeDoyen, Postmodern, Tretyakoff Production, UkrDub, Невафільм Studios Україна, Омікрон, Румбамбар, Пілот, Так Треба Продакшн, ТВ+, ТО «Цікава Ідея». В ефірі програми “Hello Show” на каналі М1 (07.06.2012), Костянтин Лінартович - провідний український менеджер, заявив що, український дубляж уже визнано одним з найкращих в Європі.

Український кінопереклад суттєво відрізняється від російського саме тим, що здійснює субтитрування не з російського перекладу, а з оригінального тексту, тим самим демонструючи свою незалежність та професіоналізм. Згідно зі статистикою за 2013 рік, відсоток кінофільмів, які були перекладено російською мовою в прокаті по Україні становить 28,7%, цей показник став найнижчим за останні 5 років, та демонструє високий рівень майстерності українських перекладачів та їх якісну роботу.

2010 рік вважається часом розквіту українського дубляжу. Його частка в кінопрокаті України становила приблизно 55%. Відсоткове співвідношення дубльованих та озвучених фільмів в українському кінопрокаті за 2013 рік становить 71,3%.

Згідно з офіційними даними за якості кіноперекладу Україна випереджає багато країн, а саме: Туреччину, Францію, Австрію, Росію, Італію, Словаччину, Німеччину, Чехію, Іспанію, Угорщину. Окрім основної роботи над дубляжем та озвученням, в нашій країні досить популярним стало субтитрування закордонних стрічок. За даними на 2013 рік, в прокаті

українських кінотеатрів було зафіксовано близько 28,7% фільмів з субтитрами. Найбільший відсоток фільмів з субтитрами припадає на 2011 рік. Він становить майже 35%.

Дотримання певних українських кіноперекладацьких традицій включає в себе такі положення:

- 1) На одному кадрі субтитри повинні складати не більше 60 символів, вже з урахуванням пробілів
- 2) Наявне існування вимог з обмеження в 43 символи, з урахуванням пробілів.
- 3) Субтитри можуть бути представлені при перегляді кінострічки, як виключно державною мовою, так і двома мовами: українською та мовою оригіналу - англійською.

У процесі своєї роботи кіноперекладач стикається з рядом цікавих, а й іноді незвичайних факторів. Як зазначає Шама І. Н. сьогодні вже стало аксіомою твердження про те, що компетентний, грамотний, професійний переклад неможливий без глибокого знання культур оригіналу і перекладу, так само як і великої ерудиції [Шама 2009, с. 175]. Перекладачеві доводиться завжди мати справу з трьома основними проблемами: передача часового віднесення тексту, передача рис літературного напрямку, передача індивідуального стилю автора [Шама, 2009. с. 175]. Переклад різноманітних реалій часто викликає певну зацікавленість а часом і важкість. Реалії, як поняття тлумачаться Р.П. Зорівчак, як «моно- та полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [Зорівчак, 1994. с. 316]. Тому перекладачеві потрібно бути вельми уважним при виконанні своєї роботи та дотримуватись чітких встановлених рамок. Висока ймовірність і того, що перекладач отримає плівку з записом оригінальної версії кінофільму, завжди присутня. В такому разі процес перекладу з легкістю можна назвати продуктивним і навіть приємним. Рівень роботи безпосередньо залежить від досвіду перекладача та умов в яких він працює. С кожним роком стає все популярнішим такий вид роботи, як віддалена. В

такому разі перекладач може працювати вдома в комфортних для нього умовах. Додаємо до цього якісний запис кінопродукту і отримуємо продуктивність високого рівня, а отже і задовільний результат. Робота з оригінальною версією фільму передбачає наявність документу про нерозповсюдження, який перекладач зобов'язується підписати. Таким чином, він бере на себе фінансову та юридичну відповідальність за дотримання нерозголошення матеріалу, зазначеного у представленому продукті. Існують випадки, коли перекладач отримує кінотекст без відеоматеріалу. Це означає, що він не в змозі ознайомитися із ситуаціями, представленими у кіноматеріалі, грою акторів, їх жестами та мімікою – а це значно ускладнює перекладацький процес. Вельми вдалою можна назвати ситуацію, коли перекладач отримує не тільки оригінальну версію кінопродукту, а й кінотекст, що в подальшому стає запорукою висококласного перекладу. Існує ймовірність того, що для роботи перекладачу можуть представити «сиру» версію матеріалу, тобто ще не до кінця оброблену. В такому випадку погіршена якість відеоматеріалу, мерехтіння, маленьке зображення або зображення лише частини кадру, логотип дистриб'ютора зовсім не рідкість. Подібні міри приймаються з метою уникнення розповсюдження фільму до його офіційної дати виходу.

Компанія-дистриб'ютор – це компанія, яка веде безпосередні переговори з компанією-постачальником фільму та сприяє отриманню матеріалу для перекладу [Привороцька]. До найвідоміших компаній-дистриб'юторів, які займаються імпортом матеріалів фільму конкретного постачальника належать:

1. В&Н - Walt Disney, Dreamworks, Paramount Pictures, Universal Pictures;
2. Ukrainian Film Distribution - 20th Century Fox;
3. Каскад Україна - Columbia Pictures;
4. Кіно-манія - Warner Brothers;
5. Артхаус Трафік - дистриб'ютор фестивального кіно;

6. Інтер-Фільм.

7. Aurora - Relativity Media;

Компанія-дистриб'ютор обговорює всі тонкощі роботи кіноперекладача з компанією-постачальником. Якщо необхідно внести серйозні корективи, що можуть суцільно відрізнятись від тексту оригіналу, перекладач зобов'язаний отримати дозвіл від постачальника і тільки тоді приступати до роботи.

Отже, перш ніж отримати європейське визнання, кінопереклад в Україні пройшов довгий шлях. Але результат ми можемо побачити самостійно: Україна випередила у цій сфері багато країн. Серед них: Іспанія, Туреччина, Німеччина, Франція, Австрія, Італія, Словаччина, Росія, Угорщина, Чехія. Таким чином, Україні вдалося налагодити контакт з всесвітньо відомими компаніями-постачальниками кіноматеріалів і продовжити успішно розвиватися в даному амплуа.

1.3 Особливості перекладу кінофільмів

На даний момент чітка позиція щодо визначення понять «спосіб перекладу», «перекладацька трансформація», «прийоми перекладу» не простежується. У представленій роботі ми спробуємо надати найпоширеніші точки зору стосовно цих термінів серед відомих представників науки про переклад.

Я. Й. Рецкер визначає лексичні трансформації як прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення іншомовного слова в контексті та знаходимо йому український відповідник, що не збігається зі словниковим [Рецкер 1974, с. 220]. У семантичному аспекті сутність трансформацій полягає в заміні вихідної лексичної одиниці словом або словосполученням з іншою внутрішньою формою, що актуалізує ту складову

іншомовного слова (ту сему), що підлягає реалізації у даному контексті [Рецкер 1974, с. 220]. Дослідник виділяє сім різновидів лексичних трансформацій:

- 1) диференціація значень;
- 2) конкретизація значень;
- 3) генералізація значень;
- 4) смисловий розвиток;
- 5) антонімічний переклад;
- 6) цілісне перетворення;
- 7) компенсація втрат у процесі перекладу.

Я. Й. Рецкер зазначає той факт, що прийоми трансформацій мають творчий характер. А коли результат рівнозначності набуває в силу своєї оптимальності абсолютного значення, він може бути зафіксований у словнику як еквівалент.

В основі перейменування (семантичних трансформацій), так само як і в основі зміни значення, таких як, наприклад, розширення, звуження, перенос, лежать формально-логічні закономірності мислення стосовно відносин між поняттями [Алексеева 2004, с. 352].

В англійській мові багато слів з широкою семантикою не мають повного відповідника в українській мові. Двомовний словник зазвичай дає ряд часткових варіантних відповідників, кожен з яких охоплює лише одне з окремих значень іншомовного слова. Однак, навіть усі словникові відповідники у своїй сукупності не охоплюють повністю широкої семантики слова вихідної мови. [Виноградов 2004, с. 240]

Таке поняття як **трансформація диференціації**, автор простежує у прикладі з твору Сомерсета Моєма: “*Affection* is the best substitute of love”. Жодний із словникових відповідників англійського affection («прихильність», «любов» чин навіть «хвороба») в даному випадку непридатний. Досить розпливчате значення слова affection так само невизначено може бути передано як «душевна прихильність», «душевне відношення» або «душевне

ставлення». Ці приклади свідчать про те, що диференціація значень можлива й без їх конкретизації.

Конкретизацією називається заміна слова або словосполучення мови оригіналу з більш широким значенням словом або словосполученням мови перекладу з більш вузьким значенням [Казакова 2008, с. 319]. Таким чином вихідна лексична одиниця опиняється в логічних відносинах включення: одиниця мови оригіналу висловлює родові поняття, а одиниця мови перекладу – видові поняття, що до неї входить. Словами, що позначають родові поняття, є, наприклад, «фрукти», «овочі», «спортсмени», «меблі», «продукти», «твори» тощо. Відповідно, видові поняття позначені такими словами: «абрикоси» чи «персики», «помідори» або «огірки», «баскетболіст» або «фігурист», «стілець» або «шкаф» тощо. Наприклад:

She bought *vegetables*!

Вона купила *помідори*.

He cooked *omelet*.

Він приготував *омлет*.

Розповсюдженість прийомів диференціації та конкретизації при перекладі з англійської мови українською пояснюється великою кількістю англійських слів, які не мають відповідника в українській мові. [Гарбовский 2007, с. 56]

У ряді випадків застосування конкретизації, безумовно, пов'язане з тим, що у мові перекладу відсутнє слово з таким самим широким значенням. Так, англійський іменник *thing* має дуже абстрактне значення (an entity of any kind) і українською мовою зазвичай перекладається за допомогою конкретизації: «предмет», «факт», «випадок», «істота», «річ» тощо. Іноді родова назва мовою перекладу не може бути використана через розбіжності конотативних компонентів значення. Англійське *meal* широко застосовується в різних стилях мови, а українське «прийом їжі» не вживається за межами

спеціальної лексики. Тому, як правило, при перекладі *meal* замінюється більш конкретним «сніданок», «обід», «вечеря» тощо:

At ten o'clock an excellent *meal* was served in the dining-room.

О 10:00 в їдальні було подано відмінний *обід*.

Генералізацією називається заміна одиниці мови оригіналу, яка має більш вузьке значення, одиницею мови перекладу з більш широким значенням. Даний прийом являється, як вже зрозуміло, протилежним конкретизації. Створюваний відповідник висловлює родове поняття, яке включає вихідне видове. Генералізація допомагає перекладачеві виходити зі скрутного становища, коли він не знає позначення видового поняття мовою перекладу [Комиссаров 2001, с. 424; Рецкер 1974, с. 237]. Так, наприклад, (це зазвичай буває в усному перекладі), «тювик» перекладається як «птах», «фрезерувальник» як «робочий», а «цикламен» як «квітка». Наприклад:

He visits me practically every *week-end*.

Він заходить до мене майже *щотижня*.

Використання слова з більш загальним значенням позбавляє перекладача необхідності уточнювати, суботу чи неділю має на увазі автор, говорячи про «уїк-енд».

При перекладі з англійської мови на українську генералізація застосовується набагато рідше, ніж конкретизація. Це пов'язано з особливостями англійської лексики. Слова цієї мови мають більш абстрактний характер, ніж українські слова, що відносяться до одного й того ж поняття. Наприклад, не прийнято відокремлювати в українській мові такі слова, як *foot* і *leg*, *hand* і *arm*.

Необхідність генералізації може бути викликана й небезпекою зміни чи, іншими словами, викривлення сенсу при перекладі слова чи словосполучення його словарним відповідником [Рецкер 1974, с. 240].

Наприклад:

No *Hanging* Bill.

Законопроект про відміну *смертної кари*.

Більш загальне позначення може бути кращим і за стилістичних причин. У художніх творах українською мовою не прийнято з пунктуальною точністю вказувати зріст і вагу персонажів, якщо це не пов'язано зі спортивними міркуваннями. Отже, англійську фразу “a young man of 6 feet 2 inches” краще замінити в українському перекладі на «молода людина високого зросту» [Комиссаров 1973, с. 427].

Часом перекладач має можливість вибирати між більш конкретним і більш загальним варіантом перекладу і віддавати перевагу останньому:

Then this girl gets killed, because she's always *speeding*.

А потім ця дівчина гине, бо вона вічно *порушує правила*.

Смисловий розвиток – це заміна слова або словосполучення мови оригіналу одиницею мови перекладу, логічне значення якої виводиться із значення вихідної одиниці. Сюди, зокрема, відносяться різні метафоричні та метонімічні заміни, створені на основі категорії перехрещування [Рецкер 1974, с. 238].

Наприклад:

Many South African sanctuaries *are readily reached* from Johannesburg.

До багатьох південноафриканських заповідників *рукою подати* від Йоганнесбурга.

Найбільш часто значення співвіднесених слів в оригіналі та перекладі зв'язуються причинно-наслідковими відносинами:

I do not blame them.

Я їх розумію.

(Тобто: «я їх розумію і тому не звинувачую»).

Антонімічний переклад – це лексико-граматична трансформація, що полягає у передачі мовної одиниці мови оригіналу протилежним значенням, тобто антонімом українського відповідника запропонованої мовної одиниці. Даний прийом часто використовується із запереченням [Смоляна 2010, с. 290].

Антонімічний переклад можна вважати крайньою точкою прийому смислового розвитку [Рецкер 1974, с. 244]. Наприклад:

Nothing changed in his life.

В його житті *все залишилося як було*.

В його житті *все те саме*.

The boss at the other end asked her to *hang on*.

Шеф на іншому кінці проводу попросив її *не класти слухавку*.

Сюди можна віднести й вживання заперечної форми з негативними сполучниками *until* і *unless*:

She *did not visit* her motherland *until* August 1989.

Вона *відвідала* свою батьківщина *тільки* в серпні 1989 р.

В рамках антонімічного перекладу одиниця мови оригіналу може замінюватися не тільки на протилежну одиницю мови перекладу, а й на інші слова і словосполучення, що виражають протилежну думку [Katan, 2009, p.75]:

The cafe *excluded* men.

В кафе *не пускали* чоловіків.

Більш того, заперечення може виражатися за допомогою сполучника *without*:

He *never* came home *without bringing* something for the kids.

Приходячи додому, він *завжди приносив* щось дітям.

Компенсація це заміна вихідного елемента цільовим елементом іншого порядку у відповідності до загального ідейно-художнього характеру оригіналу там, де це є зручним згідно з умовами мови перекладу [Catford 1978, p. 103]. Наприклад:

Matt. Hush! *It's quite O. K.*

Мете. Тихо! *Не бійтеся!*

Прямий відповідник «Все добре» виглядав би недоречно і не відповідав би наміру мовця заспокоїти іншу людину.

Прийом цілісного перетворення за Я. Й. Рецкером також є певним різновидом смислового розвитку, але на відміну від антонімічного перекладу, має більшу автономність та виявляє значно менший ступінь логічного зв'язку між планам вираження мови оригіналу та перекладу [Рецкер 1974, с. 241]. Змінюється внутрішня форма мовної одиниці окремого слова до синтагми, а часом і цілого речення. Причому перетворюється не по елементах, а цілісно, так, що видимий зв'язок між внутрішньою формою одиниць мови оригіналу і мови перекладу вже не простежується. Це, звичайно, не означає, що процес цілісної трансформації позбавлений логіко-семантичної основи, в іншому випадку заміна внутрішньої форми під час перекладу призвела б до порушення адекватності. Цією основою служить віднесеність вихідної і перетвореної одиниці перекладу до одного й того ж відрізка дійсності. Якщо не завжди можна простежити до кінця весь хід заміщення сем в процесі цілісного перетворення, то еквівалентність плану змісту і адекватність планів вираження кожного разу повинні свідчити про закономірності застосування цього прийому трансформації.

Як це спостерігається й щодо інших лексичних трансформацій, традиція мовних контактів випрацювала низку цілісних перетворень частотних лексичних одиниць і закріпила їх результати як словникові відповідники – постійні та варіантні [Venuti 2003, p. 524]. Особливо багато таких відповідників серед словосполучень живої розмовної мови [Рецкер 1974, с. 242]. Наприклад:

How do you do. – Здрастуйте / Вітаю / Добридень.

Welcome! – Ласкаво просимо!

Never mind. – Нічого страшного / Не турбуйтеся / Не звертайте уваги.

Don't mention. – Не варто подяки / Нема за що.

Forget it. – Не варто говорити про це / Не зважайте.

Термін «граматична трансформація» як перетворення англійського речення в процесі перекладу, зрозуміло, треба розуміти умовно. Англійське речення, звичайно, залишається самим собою, а в розумі перекладача

відбувається певна операція перетворення тієї «фотографії» англійської конструкції, в якій англійські слова вже замінені на українські [Рецкер 1974, с. 243]. По суті, відбувається переборення дослівного перекладу, який є неминучим етапом у роботі перекладача-початківця. Тільки досвід може підказати швидке перемикання на природну для української мови конструкцію англійських речень, типових для того чи іншого функціонального стилю, наприклад, газетного, інформативного:

A bus and tram crash killed four.

У результаті зіткнення автобуса з трамваем загинуло четверо пасажирів.

Усі різновиди граматичних трансформацій можуть бути розподілені на:

- 1) зміна порядку слів;
- 2) зміна структури речення (повна й часткова);
- 3) зміна частин мови й членів речення;
- 4) додавання слів;
- 5) вилучення / опущення слів.

Основні типи лексичних трансформацій, що застосовуються в процесі перекладу, включають наступні:

- 1) перекладацьке транскрибування
- 2) транслітерацію,
- 3) калькування
- 4) лексико-семантичні заміни (що включають у себе конкретизацію, генералізацію, модуляцію).

З цього переліку можна побачити, що В. Н. Комісаров фактично ототожнює «способи перекладу» (транскрипція, транслітерація, калькування) і перекладацькі трансформації (конкретизація, генералізація, модуляція).

До найбільш поширених граматичних трансформацій належать: синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), членування речення, об'єднання речення, граматичні заміни (форми слова, частини мови або члена речення). До комплексних лексико-граматичних трансформацій

відносяться: антонімічний переклад, експлікація (описовий переклад) і компенсація [Левицька 1976, с. 262].

Транскодування – це такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу, наприклад, management – менеджмент, periscope – перископ, perforator – перфоратор. [Карабан 2004, с. 279] Серед видів транскодування розрізняють транскрипцію та транслітерацію.

Транскрипція і транслітерація – це способи перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою літер мови перекладу. При транскрипції відтворюється звукова форма іншомовного слова, а при транслітерації його графічна форма (літерний склад). Провідним способом у сучасній перекладацькій практиці є транскрипція зі збереженням деяких елементів транслітерації. Оскільки фонетичні та графічні системи мов значно відрізняються одна від одної, передача форми слова оригіналу мовою перекладу завжди трохи умовна і приблизна: absurdist – «абсурдист» (автор твору абсурду), kleptocracy – «клептократія» (зłodійська еліта), skateboarding – «скейтбордінг» (катання на роликовій дошці). Для кожної пари мов розробляються правила передачі звукового складу слова мови оригіналу, вказуються випадки збереження елементів транслітерації і традиційні виключення з правил, прийнятих на даний час. В англо-українських перекладах елементи транслітерації, що найбільш часто зустрічаються при транскрибуванні, полягають, в основному, у транслітерації деяких невимовних приголосних і скорочених гласних (Dorset [ˈdɑsɪt] – «Дорсет»), передачі подвійних приголосних (Bonners Ferry – «Боннерс Феррі») і збереженні деяких особливостей орфографії слова, що дозволяють наблизити звучання слова в перекладі до вже відомих зразків (Hercules missile – «ракета Геркулес», deescalation – «деескалація», Columbia – «Колумбія»). Традиційні виключення стосуються, головним чином, освячених звичаєм перекладів імен історичних постатей та деяких географічних назв (Charles I – «Карл I»,

William III – «Вільгельм III», Edinborough – «Единбург») [Комиссаров 2001, с. 425].

Калькування – це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин – морфем або слів (у разі стійких словосполучень) їх лексичними відповідниками у мові перекладу. Сутність калькування полягає у створенні нового слова або стійкого сполучення в мові перекладу, що копіює структуру вихідної лексичної одиниці. Саме так чинить перекладач, перекладаючи *superpower* як «наддержава», *mass culture* як «масова культура», *green revolution* як «зелена революція». У ряді випадків використання прийому калькування супроводжується зміною порядку розташування калькованих елементів: *first-strike weapon* – «зброя першого удару», *land-based missile* – «ракета наземного базування», *Rapid Deployment Force* – «сили швидкого розгортання». Нерідко в процесі перекладу транскрипція і калькування використовуються одночасно: *transnational* – «транснаціональний», *petrodollar* – «нафтодолар», *miniskirt* – «міні-спідниця». Такий спосіб перекладу можна назвати напівкалькою [Міньяр-Белоручев 1996, с. 188].

Лексико-семантичні заміни – це спосіб перекладу лексичних одиниць оригіналу шляхом використання в перекладі одиниць мови перекладу, значення яких не збігається зі значеннями вихідних одиниць, але може бути виведено з них за допомогою певного типу логічних міркувань. Основними видами подібних заміни є конкретизація, генералізація і модуляція (смісловий розвиток) значення вихідної одиниці [Комиссаров 2001, с. 426; Рецкер 1974, с. 236].

Визначення конкретизації, генералізації та модуляції (сміслового розвитку) у В. Н. Комиссарова збігається з визначеннями цих трансформацій у Я. Й. Рецкера.

Синтаксичне уподібнення (дослівний переклад) – це спосіб перекладу, за якого синтаксична структура оригіналу перетворюється на аналогічну структуру мови перекладу [Швейцер 1988, с. 215].

I always remember his words.

Я завжди пам'ятаю його слова.

Членування речення – це спосіб перекладу, за якого синтаксична структура речення в оригіналі перетворюється на дві чи більше предикативні структури мовою перекладу [Паршин 2000, с. 161]. Трансформація членування призводить або до перетворення простого речення мови оригіналу на складне речення мови перекладу, або до перетворення простого або складного речення мови оригіналу на два або більше самостійних речень у мові перекладу:

The annual surveys of the Labour Government were not discussed with the workers at any stage, but only with the employers.

Граматичні заміни – це спосіб перекладу, за якого граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю у мові перекладу з іншим граматичним значенням. Заміні може піддаватися граматична одиниця мови оригіналу будьякого рівня: словоформа, частина мови, член речення, речення певного типу. Зрозуміло, що при перекладі завжди відбувається заміна форм іноземних мов на форми мови оригіналу. Так, в англійській і українській мові існують форми однини і множини, і, як правило, співвіднесені іменники в оригіналі і в перекладі вжиті в тому ж самому числі, за винятком випадків, коли формі однини в англійському відповідає форма множини в українській (money – «гроші») або навпаки англійській множині відповідає українська однина (clothes – «одяг», outskirts – «передмістя» тощо) [Комиссаров 2001, с. 428].

Досить поширеним видом граматичної заміни у процесі перекладу є заміна частини мови. Для англо-українських перекладів найбільш характерні заміни іменника дієсловом і прикметника іменником. В англійській мові імена діячів (зазвичай з суфіксом -er) широко вживаються не тільки для позначення осіб певної професії (пор. українські імена «письменник», «художник», «співак», «танцюрист» та ін.), але і для характеристики дій

«непрофесіоналів» [Комиссаров 2001, с. 427]. Значення таких іменників регулярно передаються в перекладі за допомогою українських дієслів:

She is a poor *swimmer*.

Вона погано *плаває*.

Sara is no good as a *letter-writer*.

Сара не вміє *писати листи*.

Експлікація або **описовий переклад** – це лексико-граматична трансформація, за якої лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, що експлікує її значення, тобто тим, що дає більш-менш повне пояснення або визначення цього значення мовою перекладу [Newmark 1988, р. 292]. За допомогою експлікації можна передати значення будь-якого безеквівалентного слова в оригіналі:

conservationist – «прихильник охорони навколишнього середовища»,
whistle-stop speech – «виступи кандидата протягом передвиборчої агітаційної поїздки» [Комиссаров 2001, с. 428]. Недоліком описового перекладу є його громіздкість і багатослівність. Тому найбільш успішно цей спосіб перекладу застосовується у тих випадках, де можна обійтися порівняно коротким поясненням:

Car owners from the *midway towns* ran a shuttle service for parents visiting the children injured in the accident.

Власники автомашин з *міст, що знаходяться між цими двома пунктами*, безперервно привозили й відвозили батьків, які відвідували своїх дітей, постраждалих під час катастрофи.

Отже, ми визначили основні способи та прийоми перекладу. Згідно з отриманою інформацією ми можемо приступити до складання аналізу, що передбачає виконання практичної частини завдання. Зібравши в останньому пункті майже всі доступні і найбільш вживані перекладацькі засоби ми можемо провести якісне дослідження, яке допоможе нам скласти висновки та почерпнути максимум корисної, практичної інформації.

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНА СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ СЕРІЇ ФІЛЬМІВ “THE CHRONICLES OF NARNIA”

2.1 Лексичні трансформації

У серії фільмів наявні імена, які здебільшого перекладаються транскрипцією.

Транскрипція: Lucy – Люсі (рос. Люси), Narnia – Нарнія(рос. Нарния), Susan – С’юзен (рос. Сюзен), Peter – Пітер (рос. Питер), Maugrim – Могрім (рос. Могрим), Revensie – Певенсі (рос. Певенси), Cair Paravel – Кер Переваль (рос. Кер Пэрэвель), Philip – Філіп (рос. Филипп), MacReady – МакРіді (рос. МакРиди), Eve – Єва (рос. Ева), Jadis – Джейдіс, Finchley – Фінчлі (рос. Финчли), Phyllis – Філіс (рос. Филис), Caspian – Каспіан (рос. Каспиан), Reepicheep – Ріпічип (рос. Рипичип), Eustace – Юстас (рос. Юстас), Glozelle – Глозель (рос. Глозэль).

Транслітерація: Edmund – Едмунд (рос. Эдмунд), Jadis – Джадіс (рос. Джадис), Aslan – Аслан (рос. Аслан), Tumnus – Тумнус (рос. Тумнус), Adam – Адам (рос. Адам), Miraz – Міраз (рос. Мираз), Nikabrik – Нікабрік (рос. Никабрик).

Як в українському так і в російському перекладі імена перекладені однаково. Перекладачі добре виконали свою роботу. Необхідності перекладати дані імена інакше немає. Навіть такий переклад як *Eve – Єва* (рос. *Ева*) не викликає питань. Після публікації англomовної Біблії еквівалент *Єва* (рос. *Ева*) став загально прийнятим. А ось переклад імені Білої Чаклунки дещо спантеличує. В одному й тому ж джерелі ім’я чомусь переклали двома різними способами. В українському перекладі у першій половині фільму слуга королеви звертається до неї як до *Джейдіс*, а ось у другій, ім’я вже

транслітерується і ми чуємо як жінку називають *Джадіс*. Необачність перекладу хоч і не впливає на сюжет і на його розвиток, але залишає досить неприємне відчуття. Читач звикає до певного звучання імені, як ось через годину воно звучить зовсім по іншому. З точки зору перекладу обидві варіанти правильні, але перекладачеві все ж треба було визначитися з остаточним, підкреслюємо, єдиним варіантом.

В українському перекладі виявлено багато *калькування*. Іноді цей прийом дійсно необхідний і шукати інший варіант перекладу буде зайвим заняттям.

– *We are from Finchley!* – *Ми з Фінчлі!*

Коли Бобер розповідає персонажам про пророцтво, С'юзен у відповідь каже саме цю фразу, наголошуючи на тому, що вони звичайні діти а не герої. Звичайно, тут можна було зробити перестановку, але суті це не міняє. Переклад доволі простий і зрозумілий і ніяких виправлень не потребує.

– *Fortunate favourite of the queen.* – *Щасливий королевин фаворите.*

Репліка Могріма викликає протиріччя. Таким своєрідним чином вовк «вітає» Едмунда, який прийшов побачити королеву. Очевидно, що переклад не зовсім вдалий. Прийом калькування тут краще було б не використовувати. Переклад звучить дивно не тільки для перекладачів, а й для звичайних глядачів. Здається, що фраза, нібито, непогана, але відчуття, що Могрім промовив якусь нісенітницю також присутнє. На нашу думку такий переклад був би більш вдалим: *«Тобі пощастило, улюбленець королеви»*.

– *I can't sleep.*

– *Let me guess. Bad dreams. So either we're all going mad or something is playing with our minds.*

– *Не можу заснути.*

– *Дай вгадаю. Погані сни. Або ми з вами божевільні або щось грається з нашим мозком.*

Люсі заходить до кімнати хлопців після того, як їй наснилось жахіття. Вона бачить Едмунда із закритими очами з мечем в руках та Каспіана, що

кличе уві сні мертвого батька. Люсі кличе Едмунда і той прокидається. Касп'ян також вже не спить. Між Едмундом та Люсі відбувається діалог. При перекладі була використана калька тому вийшло не дуже вдало. На нашу думку даний переклад можна покращити.

- *Не можу заснути.*
- *Дай вгадаю. Кошмари. Або ми з'їхали з глузду або це те, про що попереджав Коріакін.*

Причина, через яку ми змінили другу частину останнього речення ось у чому. Якщо перекладати дослівно, виходить нісенітниця. Можна було перекласти і так: «...або щось впливає на нас». Але на наш погляд саме перший запропонований нами варіант збереже сенс сказаного та зв'язок у фільмі. Незадовго до цього епізоду чарівник Коріакін попереджав мандрівників про те, що зло буде заважати їм на їхньому шляху. Він не уточнював як саме. Лише сказав, що воно, можливо, буде намагатися спокусити. Як ми можемо побачити по сюжету фільму, зло дійсно пробуджувало темні бажання людей, але всі вони згодом перетворювались на кошмар. Великі злі сили не хочуть бути знищеними. Тому вони намагаються впливати на мужніх нарнійців, які збираються це саме зло знищити. Герої точно не знають, що впливає на них. Вони можуть тільки здогадуватись. Тому такий переклад буде адекватним у даному випадку.

- *Why can't you just do as you're told? – Чого ти не робиш як сказано?*

Ситуація відбувається у самому початку фільму, коли Едмунд, не послухавши старшого брата та маму, повертається в будинок під час обстрілу. Він забирає те, що хотів (фотографію тата) але саме в цей момент поруч із домівкою пролунав вибух. Пітеру вдається врятувати Едмунда. Старший брат міцно тримає за руку молодшого, щоб він не скоїв ще щонебудь і разом вони тікають до сховища. а коли нарешті забігають всередину, Пітер звертається до Едмунда. Калькування не зовсім вдале у даному випадку. Звучить дещо дивно. На нашу думку тут слід було використати модуляцію и перекласти так: «Чого ти ніколи не слухаєшся?»

– *We haven't had a Christmas for a hundred years.* – *У нас не було Різдва вже сотні років.*

Саме так відповідає фавн Люсі, коли вона захоплено розповідає про всі радощі зими. Дівчинка згадує про катання на санях та ковзанах, про Новий рік, а в кінці згадує про Різдво та подарунки. Переклад вдалий та ніяких змін не потребує.

– *But you're in fact human.* – *Але ж ти насправді людина.*

Замість калькування при перекладі діалогу Тумнуса і Люсі, коли фавн, вислухавши дівчинку, здогадується про її походження, можна було б вжити опущення і не включати переклад “*in fact*”. Зміст був би все одно збережений.

– *I haven't seen you lift a finger since we've been there.* – *Ти в житті палець о палець не вдарив.*

Юстас дратує Едмунда своєю поведінкою, тому вони знову сваряться. Юстас досить часто хвалить себе. Він пишається тим, що завжди читає лише «розумні» книжки і зневажає мрійників, які вірять у всіляку нісенітницю (дуже часто він натякає на своїх кузенів). Перед сваркою Юстас наголошує на тому, що такі мрійники завжди заважають таким людям, як він, яким цікаві справжні факти. Едмунд повертається до Юстаса та перепитує: «Заважають?». Питання, вочевидь, риторичне. Шістнадцятирічний Певенсі наближається до Юстаса та прямо каже йому, що той ледащо. З самого початку фільму ми можемо побачити, що Едмунд та Люсі займаються домашніми справами. Вони завжди ходять за продуктами. Люсі часто готує їсти, бо тітка Альберта працює. У цей самий час Юстас завжди байдикує. Переклад треба дещо змінити. Перекладену фразу «палець об палець не вдарив» слід замінити на «і пальцем не поворухнув». Причина в тому, що запропонований перекладачем варіант схожий на калькування з російської мови. Тому краще було пошукати еквівалент в українській.

– *And you're certain he's related by blood.* – *Ви впевнені, що ви родичі по крові?*

Пройшло лише два дні з моменту появи трьох родичів у Нарнії. Юстас, на відміну від Певенсі, повадився дуже нечемно: постійно жалівся, впадав в істеріку, кричав, був всім та всіма незадоволений. Король Каспіан, спостерігаючи за черговою істерикою Юстаса, поцікавився у Люсі, чи дійсно він їх кузен. Переклад нормальний, але його можна покращити. По-перше, «по крові» можна прибрати. Немає сенсу його перекладати. Адже і так зрозуміло, що хотів донести Каспіан. До того ж родичами і називають людей по крові і це усім ясно. Пропонуємо такий переклад: «А ви точно родичі?». Такий переклад не буде громіздким як у варіанті із застосуванням калькування. Запропонований нами переклад звучить добре і легше сприймається на слух.

- *A noble warrior does not run from fear. Look at me! Look at me when I'm talking to you! I am a mouse. You, you're a dragon. – Шляхетний воїн не тікає зі страху. Подивись на мене! Дивись на мене, коли я розмовляю з тобою! Я миша. А ти, ти дракон.*

Нарнійці збираються увійти до печери, наповненої злим туманом. Юстас, який все ще через прокляття залишається драконом, хоче втекти. Йому страшно. Він розуміє, що у цій битві він може загинути. Саме в цей час Ріпічіп, який сидів у нього на голові, зупиняє його. Мишеня підбадьорює Юстаса та закликає летіти на зустріч долі. Перекладач використав калькування при перекладі на українську мову. Переклад адекватний.

- *What have you done, child?*
- *I don't know. That was awful.*
- *But you chose it, Lucy.*
- *I didn't mean to choose all of that. I just wanted to be beautiful like Susan. That's all.*
- *You wished yourself away and with it much more. Your brothers and sisters wouldn't know Narnia without you, Lucy. You discovered it first, remember?*
- *I'm so sorry.*

- *You doubt your value. Don't run from who you are.*
- *Що ти накоїла, дитино?*
- *Я не знаю. Це було жахливо.*
- *Але ти цього хотіла, Люсі.*
- *Я не збиралася такого робити. Я лише хотіла бути вродливою як С'юзен. Ось і все.*
- *Це бажання тебе знищило і цим би не обмежилось. Твої брати і сестри не знали б Нарнію без тебе, Люсі. Ти відкрила її перша, пам'ятаєш?*
- *Мені дуже шкода.*
- *Ти себе недооцінюєш. Марно тікати від себе.*

З самого початку фільму ми можемо побачити, що Люсі дуже хоче бути схожою на старшу сестру. Вона вважає С'юзен еталоном краси. Коли дівчина під час чергової подорожі опиняється у замку чародія, вона знаходить книгу із закляттями. Люсі «випадково» знаходить закляття зміни зовнішності, яке дозволяє змінити свою на ту, яку побажаєш сам. На жаль, зовнішність людини змінюється лише у тому дзеркалі, що зображено на самій сторінці із закляттям. Дівчина вириває сторінку з магічної книги та викрадає закляття. Через деякий час вона промовляє закляття уві сні і все закінчується жахом. Через сильне бажання бути схожою на іншу людину, вона стає нею. Вся родина не просто забуває Люсі. Дівчина перестає існувати взагалі, повністю перетворившись у С'юзен. У тому вимірі ніхто не знає ні про Люсі, ні про Нарнію. Після побаченого дівчина оговтується та бачить Аслана. Після чого між ними відбувається діалог. Не дивлячись на те, що перекладач використав калькування, все перекладено вдало. Зміст збережений.

- *But beware. You are all about to be tested.*
- *Tested?*
- *Until you lay down the seventh sword, evil has the upper hand. It will do everything in its power to tempt you. Be strong. Don't fall to temptation.*

- *Та начувайтесь. Для кожного це стане випробуванням.*
- *Як це?*
- *Доки на стіл не ляже сьомий меч, злі сили набагато сильніші. Вони робитимуть усе можливе, щоб спокусити вас. Не піддавайтесь. Не піддавайтесь спокусі.*

Коріакін, господар острова, зустрічає Каспіана, Едмунда, Люсі, Юстаса та інших членів команди. Він проводить їх до свого палацу. Там він розповідає про сутність містичного туману, через який коїться біда у Нарнії. Чародій також розповідає про способи подолання цього зла. Він каже мандрівникам, що їм треба зробити для того, щоб жахливий туман покинув Нарнію. Люди повинні зібрати ще шість чарівних мечей та покласти на стіл Аслана. Лише тоді зло відступить. Але проблема в тому, що воно буде заважати героям, воно буде пробуджувати темні бажання, які живуть в кожній людині. І головне завдання героїв – вистояти і не піддатися. Переклад загалом адекватний. Калька може бути вживана в даних реченнях. Але є деякі нюанси стосовно всього діалогу. “Beware” переклали як «начуватися». В принципі, якщо брати до уваги сенс фрази, то переклад можна назвати адекватним. Але на наш погляд, калькування було б легше сприйняти на слух. Окрім того, “tested” у другій репліці можна також перекласти як «випробування». Словосполучення «злі сили сильніші» ми замінили на «зло буде мати перевагу над вами». Таким чином переклад легше сприймається глядачами. Ми пропонуємо такий варіант перекладу:

- *Але будьте обережні. Для кожного це стане випробуванням.*
- *Випробуванням?*
- *Доки на стіл не ляже сьомий меч, зло буде мати перевагу над вами. Воно робитиме усе можливе, щоб спокусити вас. Не піддавайтесь. Не піддавайтесь спокусі.*

По-перше, такого способу перекладу як калькування у російському перекладі вжито значно менше ніж в українському. По-друге, всі моменти у фільми, що були перекладені за допомогою калькування не викликають

протиріччя, на відміну від українського, де таки траплявся неякісний переклад. Російський переклад у цьому плані більш вдалий.

- *We fauns danced with dryads all night and, you know, we never got tired.*
- *Мы фавни танцевали с дриадами ночи напролет и, знаешь, никогда не уставали!*

Дівчинка та фавн розмовляють за чашкою чаю з молоком. Тумнус згадує безтурботні дні без зими. Він розповідає Люсі про веселощі, які супроводжували його впродовж того прекрасного часу. Фавн з радістю згадує про танці та пісні, які він виконував разом зі своїми друзями. А під кінець своєї короткої історії пропонує маленькій Люсі послухати колискову. Перекладач впорався добре. Калькування в даній ситуації було необхідним.

- *Aslan is on the move. – Аслан уже в пути.*

Сім'я бобрів розповіла людям про пророцтво. Після чого Бобер тихо, з благоговінням, промовив написане вище речення. Переклад вдалий і змін не потребує.

- *Pick up your sword!*
- *No, thanks.*
- *Pick it up! I will not fight an unarmed man.*
- *Бери свой меч!*
- *Нет, спасибо!*
- *Бери меч! Я не дерусь з безоружными!*

Даний діалог відбувається між Ріпічіпом та Каспіаном. Мишеня наказує принцові взяти свій меч для того, щоб позмагатися з ним. При перекладі на російську мову вжито калькування. Вийнятком являється третє речення: *Pick it up! – Бери меч!* Тут вжита конкретизація. Калькування в даному реченні не було б помилкою, але згідно з діалогом між цією парочкою, виглядало досить безглуздо. Ріпічіп, хоч і мишеня, та все ж воїн. І конкретизація в його словах була вдалим рішенням перекладача. Переклад виконаний добре і повністю відповідає ситуації з фільму.

Конкретизації в тексті виявилось значно менше ніж калькування.

– *Is this it, then? Haven't you brought **anything else**? – Оце і все? Речей більше нема?*

Коли місіс МакРіді зустрічає дітей на станції і бачить їх крихітні пожитки, то запитує чи немає в них ще чогось, маючи на увазі конкретний набір речей, які люди зазвичай беруть із собою при переїзді.

– *I must've left **it** on my saddle. – Должно быть, я оставила свой рог в седле.*

Так міркує С'юзен, коли не знаходить дорогу їй річ у своїй королівській скрині. Вона згадує свій останній день перебування в Нарнії під час перших пригод. Дівчина приходить до висновку, що ріг був з нею у той самий день, коли вся родина знову знайшла чарівну шафу і таким чином покинула Нарнію, залишивши коней та все, що було з ними у магичній країні. Переклад адекватний. Змін не потребує.

– *Mother hopes you both won't mind another **few months** in Cambridge. – Мама просить щоб ви побули ще з **півроку** у Кембриджі.*

Люсі читає листа, який прислала С'юзен. У листі дівчина розповідає про життя в Америці, про тата, про званий вечір та їхні пригоди. Вона також передає слова мами, яка прохає молодших брата та сестру пожити ще півроку у тітки Альберти та дядьки Гарольда. Адже пересуватися зараз із Англії до Америки небезпечно.

Такий прийом перекладу як **генералізація** також майже не вживається в обраних для дослідження фільмах.

– *Luce, **the only wood in here is** the back of the wardrobe. – Люсі, **ніяких дерев** я там не знайшла.*

Коли діти перевірили шафу на предмет чарівного лісу і нічого там не знайшли, то С'юзен звернулась до Люсі. Перекладач вирішив надати сказаному загальності. У дослівному перекладі С'юзен каже: «Люсі, єдине дерево тут – це задня частина шафи». Перекладач вирішив не використовувати конкретику, а констатувати головний факт – чарівного лісу там немає. Переклад, на нашу думку, адекватний.

– *Five more minutes.* – *Еще чуть-чуть.*

Коли професор дізнався, що у дядьки Каспіана народився син, він хутчіш побіг до принца, щоб врятувати його. Було вже за північ, коли професор обережно, не викликаючи зайвого шуму, увійшов до кімнати принца і прийнявся його будити. “*Five more minutes*” – саме це він почув від сонного Каспіана. Наявний прийом генералізації. Переклад адекватний. Але ми вважаємо, що і переклад «Еще пять минут» був би доречний. Зміст все одно зберігся би. До того ж, всім нам знайома ситуація, коли зранку в дитинстві нас будили батьки і ми відповідали так само.

– *We are from Finchley!* – *Мы из Лондона.*

На нашу думку перекладач використав у даному контексті прийом конкретизації з метою наближення до читача. Всі знають, що існує таке місто як Лондон. Але той, хто не вдається у географічній устрій Англії може лише здогадуватись, що це район у Лондоні. Тому щоб спростити сприйняття сказаної фрази, перекладач вжив більш загальне поняття, яке, тим не менш, має прямо відношення до конкретного.

– *I’ve been gone for hours.* – *Меня полдня* не было.

Коли Люсі повертається із чарівної країни, вона відразу біжить до вітальні, щоб сказати своїм рідним, що вона нарешті повернулася. Їй не хотілося, щоб брати та сестри переживали за неї. Але знайшовши родичів, які її не шукали і неначе досі грали у схованки, вона здогадується про те, що час, немов би, зупинився, поки вона чаювала с Тумнусом. Перекладач дуже вдало застосував генералізацію. У повсякденній російській мові «*полдня*» використовується дуже часто, коли людина, наприклад, розповідає про свої справи і з метою гіперболізації використовує дане слово замість, наприклад, «*двох годин*».

– *I’ll stay up with you if you wish, keep you company. I’ll wager you didn’t even believe in dragons **this morning**. You know, extraordinary things only happen to extraordinary people. Maybe it’s a sign that you’ve got an extraordinary destiny.* – Я посиджу з тобою, якщо бажаєш, за

компанію. Я впевнений, що ти взагалі не вірив у драконів до *сьогодні*. Ти знаєш, дивовижні речі трапляються лише з дивовижними людьми. Можливе це знак того, що на тебе чекає дивовижна доля.

Юстасу не пощастило натрапити на золото драконів. Не знаючи, що золото прокляте, Юстас вдягає гарний золотий браслет та перетворюється на дракона. Ніхто не знає, як повернути йому минулий вигляд. До того ж дракон не поміститься на кораблі, а вже вечоріє. Люсі приходить до висновку, що треба залишитися та заночувати з Юстасом. Королі та королева Нарнії і декілька вояк залишаються на березі океану та лаштують табір. Згодом всі засинають. Ріпічп, який також залишився з Юстасом помічає, як той плаче. Він підходить до дракона та намагається заспокоїти його. Все перекладено вдало.

Приєм **модуляції** або **сміслового розвитку** зустрічається в російському перекладі частіше ніж в українському.

– *She won't stop going on about it.* – *Она без умолку твердит о ней.*

С'юзен розповідає професору про ситуацію з Люсі: про вигадану, як їй здається, країну, яку знайшла її молодша сестра у шафі. Вона вважає, що Люсі трохи з'їхала з глузду, про що і натякає професору однією із фраз. Переклад вдалий. Він повністю відображає стан молодшої сестри С'юзен.

– *Why can't you just do as you're told?* – *Почему ты никогда не слушаешься?*

На відміну від українського перекладу, де для даної фрази було використано калькування, переклад на російську мову, на нашу думку, більш вдалий. Він відмінно звучить, і передає всі емоції та відношення Пітера до Едмунда та його витівки.

– *Small favours.* – *Спасибо и на этом.*

Дана фраза вживається у першому фільмі двічі. Вперше ми чуємо її від місіс МакРіді, котра приїхала на станцію за дітьми. Діти відповідають, що речей в них більше немає після певного запитання. Після чого місіс МакРіді

мовить написану вище фразу. В другий раз подібні слова мовить Джадіс, звертаючись до Едмунда, який в решті решт видав можливе місцезнаходження своєї сім'ї. Перекладено адекватно.

– *This is an awfully big wardrobe!* – *Вот это шкафище!*

Дуже і дуже вдало перекладач передав російську реалію до перебільшення! Коли дівчинка знайшла у шафі ліс, вона була вражена. А коли Тумнус розповів про реальні габарити цього місця, вона здивувалась ще більше (хоча куди ще більше). Дана гіперболізація передає щирі емоції дівчинки та її ставлення до власної знахідки. Звичайно, акторська гра також цьому сприяла. Та переклад, безсумнівно, прекрасний.

– *Wake up, Dolly Daydream!* – *Проснись, спящая красавица!*

На відміну від українського перекладу, де дану фразу переклали антонімічним способом перекладу, в російському використали інший прийом. По-перше, другу половину речення зберегли. По-друге, її переклали правильно. Відповідно до інформації у словнику словосполучення «*Dolly Daydream*» вказує на дівчину, поглиблену у свої мрії. Переклад на російську дуже добре передає повсякденну російську реалію.

– *You're playing into her hands.* – *Ей только этого и надо.*

Таким чином Бобер намагається спинити Пітера, який вирішив власноруч врятувати Едмунда від Джадіс. Він попереджає Пітера про те, що Королева тільки цього й чекає. І якщо він піде туди прямо зараз, то загине. Перекладач впорався добре і передав головний сенс, який хотів донести Бобер до Пітера.

– *Nice cup of rosy lee.* – *Посьорбаємо чаю.*

Бадьоро та досить радісно мовить ці слова Бобер, коли запрошує майбутніх королів та королев Нарнії до свого дому. Примітним є те, що у даній фразі використовується діалект кокні. Для діалекту кокні характерно особливе вимова, неправильність мови, а також римований сленг. Деякі англійські актори для комічного ефекту використовують у своїй промові

фальшивий акцент, схожий на кокні. В даному випадку переклад правильний та адекватний.

- *What's done is done. There is no need to speak to Edmund about what is past.* – *Что было – то было. Не будем обсуждать с Эдмундом то, что прошло.*

Після серйозної розмови Едмунда з Асланом, другий підводить хлопчика до його сім'ї. І перш ніж хтось з них встиг щось сказати, Аслан промовляє вище написані речення. Переклад задовільний. Хоча, звичайно, можна було б вжити більш відому фразу «Что было – то прошло», а друге речення в такому разі звучало би так: «не будем обсуждать с Эдмундом его прошлое».

- *He looks a lot like you.* – *Вы как две капли воды.*

Давайте згадаємо момент, коли Люсі вперше опинилася у домівці фавна Тумнуса. Перше, що вона помітила була фотографія незнайомого фавна, лице якого дівчинка знайшла приємним і дуже схожим на самого Тумнуса. Останній зізнається, що то його батько. На відміну від українського перекладача, російський застосував ідіому при перекладі. До того ж ідіома виявилась загальноживаною. Вибір перекладача цілком виправданий. Переклад видався простим і всім зрозумілим.

- *I prefer to be left alone.* – *Мне нравится одиночество.*

До С'юзен підійшов хлопець із сусідньої школи та вирішив познайомитись. Саме так відповідає С'юзен незнайомому хлопцю, після того, як він зізнався, що часто спостерігав за нею. Він сказав дівчині, що вона часто сидить сама. Очевидно, що С'юзен не до вподоби його компанія. Тому вона тонко натякає на те, щоб він залишив її у спокої. Про це свідчить не тільки сказана фраза, а і поведінка дівчини: вона стала читати газету «уважніше». Перекладач зміг уникнути калькованого перекладу, використовуючи просту фразу. Переклад видався адекватним.

- *I think I know Aslan when I see him.* – *Аслана я всегда узнаю!*

Коли діти блукають лісами у пошуках інших істот, вони натикаються на річку, через яку ніяк не перебратись (річка йде на десятки метрів вниз). Моста там немає. Вони збираються повертати назад, як раптом Люсі бачить Аслана на другому березі річки. Він майже відразу зникає і окрім Люсі його не побачив ніхто. Її родичі та гном не повірили їй. Пітер намагався сказати, що у цьому лісі багато левів, на що Люсі відповіла, що Аслана вона впізнає серед інших. Переклад дуже вдалий, особливо якщо поєднати це із грою акторки Джорджи Хенлі.

– *I don't think I saw him, I did see him.* – *Говорю видела, значит видела.*

Коли вся компанія знов повертається на те місце, де Люсі бачила Аслана, Пітер запитує в неї, де вона, нібито, його бачила. Люсі ображає недовіра старшого брата, вона впевнена в тому, що бачила лева і то був саме Аслан. Переклад адекватний і змін не потребує.

– *If I get your troops in, can you handle the guards?*

– *Or die trying, my liege.*

– *А ты сможешь справиться с гарнизоном?*

– *Или **наду** в бою, сир.*

Пітер сперечається з Каспіаном. Перший вважає, що треба напасти на Тельмар, другий – зачекати трохи. Каспіан вважає ідею Пітера самогубством, бо ще ніхто і ніколи не брав замок тельмаринців. В кінці кінців, Пітер звертається до голови кентаврів. І останній був змушений підкоритися волі короля, бо він вищий за статус принца. Хоча спочатку він був на стороні принца Каспіана. Переклад адекватний, випущення у першому реченні не змінює сенс сказаного, а отже, він зберігається. Змін даний переклад не потребує.

– *We were expecting someone, you know, taller.*

– ***You're one to talk.***

– *Is that supposed to be irony?*

– *Ми чекали когось, ну, вищого.*

– ***Хто б казав.***

– Іронізувати надумав?

Нарнійці поступово захоплюють замок. Серед відважних воїнів були і крихітні миші. Вони швидко перемагають воїна-сторожа і біжать до дверей. Стаючи одне одному на плечі, вони, в кінці кінців, повертають ключ та відкривають двері. Коли всередину забігає гном, мишеня Ріпічип своєю фразою показує, що його очікування не виправдались. Створюється комічний ефект. Не дивлячись на той факт, що гноми дуже низькі, саме мишеня Ріпічип набагато нижче гнома. Переклад дуже і дуже вдалий. Гарно звучить та чітко відображає ставлення гнома до фрази Ріпічіпа. Змін не потребує.

– *I know. You had it sorted.* – *Знаю. Ты мог бы сам.*

Нікабрік та ще дві дивні істоти проти волі Каспіана проводять магічний ритуал. Вони поміщають принца у ритуальне коло. Після завершення ритуалу між двома колонами з'являється тонкий прошарок льоду. Через декілька секунд там принц бачить там Джадіс. Для її переродження потрібна краплина людської крові. Відьма кличе Каспіана до себе, який, немов зачарований, сам тягнеться до простягнутої долоні Білої Чаклунки. Раптом з'являються С'юзен, Люсі, Едмунд, Пітер та гном. Вони б'ються зі зрадниками. Пітер підскакує до Каспіана та виштовхує його з ритуального кола. Але, нажаль, сам потрапляє туди. Джадіс зачаровує Пітера. Він вже був готовий віддати каплину своєї крові, як Джадіс раптово застигла. На її обличчі відобразився жах, а десь у районі серця стирчав меч. Біла Чаклунка розсипається на сотні крижаних уламків. Позаду двох величезних колон стоїть Едмунд, який передбачив, що Пітер знов замість подяки скаже, що він впорався б сам. Тому Едмунд випереджає його. Переклад задовільний. Немає потреби перекладати інакше.

– *What's so fascinating about that picture anyway? It's hideous.* – *І чого ви витріщились на ту тупу картину? Гидота.*

Юстас без дозволу заходить до чужої кімнати. Він бачить Люсі та Едмунда, які розглядають картину. Корабель, що на ній зображений, підозріло схожий на нарнійський, тому вони придивляються пильніше. І саме

в цей момент Юстас задає питання своїм кузенам. На нашу думку переклад першого речення видався доволі грубим. Можна було б обійтись і без цього. Ми пропонуємо такий переклад: «І що ви знайшли у цій картині?». Таким чином зберігається і сенс, і приближення до фрази мовою оригіналу. Очевидно, що даний переклад звучить краще.

2.2 Граматичні трансформації

Членування речення при перекладі майже не зустрічалось.

- *They were helping Turnus, but The Witch got here before I did.* – Вони допомагали Тумнусу. Відьма сюди перша встигла.

Під час репліки постраждалого Лиса, його слова звучать дещо переривчасто. Його покусали вовки, тому жінка бобра лікує його і, очевидно, що слова даються йому досить важко через поранення. Тому вибір перекладача зумовлюється станом пораненого. Вибір вдалий і добре передає атмосферу сказаних слів та стан Лиса.

- *I've seen you sitting by yourself.* – Я бачив тебе. Ти завжди сама.

На початку другого фільму до С'юзен підійшов познайомитися хлопець із сусідньої школи. Він намагається заговорити до дівчини. Вона у той час читає газету та не проявляє якоїсь зацікавленості до підлітка. Переклад та членування речення чудово продемонстровані та коментарів не потребують.

Об'єднання речення, як і членування речення, також зустрічалось рідко.

- *Why can't you think of anyone but yourself? You're so selfish.* – Ти тільки про себе думаєш, егоїст.

Пітер каже це Едмунду в самому початку фільму, коли в решті решт, йому вдається привести молодшого брата у сховище. Пітер не розуміє, чому Едмунд так поводиться – чому він повернувся у будинок за якоюсь

фотографією під час обстрілу. Немає нічого ціннішого за людське життя. І якщо не вся родина, то Пітер точно міг загинути через егоїстичне бажання Едмунда. Об'єднання речень було правильним рішенням. Фраза вийшла коротше і зберегла свій сенс.

– *Oh, you're a boat in a magical land. Can't you row yourself?* – Ну ти же лодка в волшебной стране, так и плыви сама.

Під час раптового нападу нарнійців на торговців людьми, Юстас зміг забрати ключі від кайданів, в які його закували. Коли йому вдається зняти з себе важкі металеві ланцюги, він швидко біжить до човна, щоб врятуватись. Так і не зрозумівши як впоратись із човнем, він все одно сідає у нього. Через декілька секунд Юстас роздратовано промовляє написані вище речення. Об'єднання речення вдале. Переклад адекватний. Зміни не потрібні.

У фільмах наявний прийом **опущення**. Хоча він не використовується там досить часто.

– *May I have* your tickets, please? – Ваші квитки, будь ласка.

Таку фразу чують діти, зокрема Пітер, коли всі разом збираються сісти на потяг. Контролер ввічливо прохає показати квитки. Опущення вжито вдало. В нашому суспільстві працівники залізничних станцій зазвичай прохають лаконічно та без приставок (яку при перекладі було випущено). Отже переклад виконаний добре і чітко підкреслює шматок української культури.

– Get off *me!* – Відпусти!

Едмунд голосно верещить цю фразу, коли Пітер бере його за руку та веде до потягу. Молодшому це не подобається. Едмунд вважає, що він міг би сісти на потяг і без цього. Опущення можна було і не вживати, але й так переклад являється адекватним.

– You *seem to* have upset the delicate internal balance of my housekeeper.

– Ви порушили тонку душевну рівновагу моєї економки.

Після сварки між Едмундом та Люсі, остання голосно плаче та вибігає з кімнати. С'юзен та Пітер біжать за нею. Вони знаходять її у вітальні.

Маленька дівчинка натрапила на професора та обійняла його, не знаючи, де ще їй шукати підтримку. Місіс Макріді наближається до цієї ж кімнати. Діти чують наскільки вона обурена їхньою поведінкою – економка розгнівано верещить і обіцяє покарати їх, як раптом бачить професора. Професор залишався спокійним і з розумінням віднісся до ситуації з дітьми. Він вважав, що на все є причини. Він кличе Пітера та С'юзен до себе у кабінет і перше, що вони чують це вердикт щодо стану місіс Макріді. Чоловік не припускає, а констатує факт, тому “*seem to*” було випущено. Місіс Макріді насправді стала більш нервовою з появою дітей в котеджі. Тому «здається» тут буде зайвим.

– *He looks a lot like you.* Схожий на Вас.

Люсі погоджується почаювати з фавном. Разом вони йдуть до його домівки. Коли Люсі опинилася всередині вона відразу помітила стару фотографію в рамці. Рученята самі потягнулися до неї. На фотографії був зображений батько фавна. Буквально через декілька секунд, дівчинка приходить до висновку, що батько й син схожі. Звичайно, випущені моменти можна було залишити, сенс все одно не втратився б. Але перекладач вирішив інакше. Що ж, переклад адекватний.

– *But you're in fact human.* – Но ты человек.

Під час перекладу на російську мову (на відміну від українського перекладу, де фахівець використав кальку) перекладач вирішив випустити приставку “*in fact*”. На нашу думку це рішення можна назвати вдалим. Сенс при цьому не втрачається. До того ж доречність даної фрази зберігається і без “*in fact*”. Коли Люсі розповідає про свої шкільні дні та родину, фавн, неначе, не вірячи своїм очам, каже: «Да, да. Это понятно...Но ты человек!».

А ось **додавання** при перекладі майже немає.

– *It's gonna be fine.* – Усе буде добре, *побачиш*.

Діти збираються сісти на потяг. Маленька Люсі міцно тримає брата за руку. Їй страшно, вона починає плакати. Дівчинка хоче залишитися з мамою у рідному місті. Невизначеність лякає малу. Старший брат намагається її

заспокоїти. Він каже їй, що в них все буде добре. Приставка «побачиш» часто вживається у нашій культурі саме в такому контексті. Тому вибір перекладача додати її очевидний.

– I didn't want to scare you. – Я *просто* не хотів злякати тебе.

Під час першої зустрічі фавна та дівчинки вони лякаються одне одного та ховаються хто куди. Через декілька секунд Люсі визирає із-за ліхтарного стовпа та повільно направляється до дерева, за яким ховався фавн. Тумнус трохи визирає з імпровізованого укриття. Згодом він вже стоїть навпроти дівчинки та обережно забирає свої речі у неї. Люсі вирішила підійняти їх і допомогти чарівній істоті. Дівчинка цікавиться у Тумнуса, чому він ховався від неї. Тумнус каже маленькій Люсі, що не хотів налякати її. В усному мовленні українці доволі часто вживають «просто» у якості приставки, тому додавання тут використано вдало і не потребує змін.

В репліках деколи застосовуються **граматичні заміни**.

– That *doesn't* really *rhyme*. – *Слабенька* якась рима.

Бобер запрошує сім'ю Певенсі до свого дому. Там вони міркують як врятувати Тумнуса від Джадіс. Розмова поступово розвивається і Бобер розповідає трохи більше про Нарнію. Так доходить діло до пророцтва. Брати та сестри до сих пір не знали, чому в Нарнії до них ставились, неначе до святих. І тут Бобер розуміє, що вони нічого не знають. Він розповідає їм про пророцтво, у якому дві дочки Єви та два сина Адама переможуть Білу Чаклунку та принесуть мир і спокій у Нарнію. Бобер намагався зберегти сенс пророцтва, тож за римою він не слідкував. С'юзен, як одна з кращих учениць у школі, не могла не звернути на це увагу. Дівчина зробила невелике зауваження. Перекладач впорався і надав адекватний переклад.

– *It's so far.*

– *It's the world, dear. Did you expect it to be small?*

– *Smaller.*

– *Така далина.*

– *Широкий світ, голубе.* –

— —

Троє з Певенсі прямують до Аслана. Через якийсь проміжок часу всі вони разом із бобрами опиняються на височенній горі. Звідти відкривається гарна панорама на річку та на засніжені поля Нарнії. Бобри кажуть, що Аслан знаходиться за цими красотами. Пітер не витримує і каже, що це далеко. Перкладач чомусь вирішив не перекладати інші репліки. На нашу думку не припустимо вилучати їх із загального діалогу. До того ж, переклад можна дещо покращити:

- *Така далечінь.*
- *Це ж світ, любий. Ти думав, що він маленький?*
- *Менший.*

Останні дві репліки важливо зберегти, тому що на (хоч і риторичне, на наш погляд) питання відповідає С'юзен. Їй зовсім не до вподоби знаходитися у Нарнії. Коли вона відповідає дружині Бобра, то дивиться на Пітера. Дівчина всім своїм поглядом каже: «Послухав би мене, цього б не сталося.». С'юзен сподівалася швидко повернути Едмунда. Але після побаченого вона розуміє, що все буде складніше.

- *Hurry! – Швидше!*

Коли Пітер не знаходить Едмунда у хатинці Бобра, всі присутні відправляються на його пошуки. Бобр відразу здогадався, що Едмунд, вже був у Нарнії раніше. Він помітив, як хлопчик довго дивився на дві примітні гори, за якими знаходиться палац Джадіс. Завдяки пораді Бобра всі знають, куди подався хлопець. Той же Бобер супроводжує дітей та вказує їм дорогу. Пітер мчить попереду всіх і квапить інших. Подібний переклад часто зустрічається при перекладі з англійської на українську. Помилки в ньому немає. Переклад адекватний.

- *It's my fault. – Це я винний.*

Троє із сім'ї Певенсі врешті решт приходять до табору, щоб побачити Аслана. Лев помічає, що однієї людини не вистачає. Він запитує, що сталося і де дівся хлопець. Пітер зізнається, що Едмунд у Білої Чаклунки. Для того

щоб уникнути непорозуміння, Бобер уточнює, що Едмунд зрадив свою сім'ю. Аслан не вірить в те, що Едмунд зміг би так вчинити без причини. Пітер бере провину на себе за вчинок молодшого брата. Майбутній король Нарнії дійсно був занадто жорстоким до Едмунда в останній час. В принципі, як і С'юзен, яка також визнала свою провину. Перекладач впорався із поставленим завданням. Переклад задовільний.

– I want my family *safe*. – Я хочу, щоб і мої рідні *вціліли*.

Пітер стоїть на височині та дивиться на гарний сріблястий палац. Аслан підходить до нього та каже йому, що він зі своєю сім'єю буде правити у цьому замку після закінчення війни. Пітер все ще сумнівається чи дійсно він, як його брат та сестри, являються людьми з пророцтва. Аслан впевнений у цьому та переконує Пітера. Лев прохає допомогти йому врятувати його сім'ю, в той час як Аслан врятує його (мається на увазі, що Аслан врятує Едмунда від Джадіс). Граматична заміна у даному прикладі вжита вдало. Вибір перекладача повністю виправданий.

– Aslan's return, Tumnus' arrest, it's all happening because of you! –

Аслан повертається, Тумнус арестован, и все это из-за вас.

Діти погодилися почаювати з бобрами. Вони спокійно ведуть бесіду. Люди все більше пізнають цей чарівний світ з історій Бобра, але складається враження, що вони спантеличені. Бобер розмовляє з ними так, ніби вони все повинні тут знати. Окрім того, його дружина ставиться до них майже з благоговінням. І Певенсі не розуміють чому так. Через декілька хвилин Бобер розуміє, що діти поняття не мають, хто вони насправді і як багато означають для Нарнії. Після сказаної фрази, він все таки вирішив розповісти про пророцтво, щоб діти все ж таки зрозуміли, що відбувається. Ситуація у даному контексті наступна. Якщо при українському перекладі в даному реченні застосовувалося калькування, то при перекладі на російську, перекладач вирішив використати граматичні заміни. Окрім того, в даному реченні було випущено "*happening*", що ніяк не впливає сутність сказаної Бобром фрази.

Перестановки у репліках також наявні.

– They ran *north*. – Вони на *північ* побігли.

Таємна поліція на чолі з вовком Могрімом розшукує людей з пророцтва. Слід раптово зникає. Саме там вовки зустрічають лиса. Ніхто точно не знає на чиєму він боці – на боці Джадіс чи Аслана. Могрім здогадується, що лис прийняв сторону лева, на що й натякає. Він запитує у лиса про людей декілька разів. Так нічого і не дізнавшись Могрім йде на крайні міри. Він наказує вовкам вкусити тваринку. Після чого лис все таки «здається» і каже, що діти попрямували на півнч. Хоча в цей самий момент, вони сиділи високо на дереві. Могрім повірив лису і разом зі своєю свитою хутко побіг у тому напрямку. Переклад адекватний. Хоча перестановку можна було і не робити. Сенс речення все одно був би збережений. Можливо, таке рішення було зроблене через те, що лис ледве міг вимовити ці слова. Йому було важко говорити через біль від вовчих зубів. Речення звучало дещо уривчасто.

– We'll be home *soon*. – *Скоро* будемо вдома.

Це перша ніч дітей Певенсі у незнайомому величезному котеджі. Маленька Люсі дуже засмучена, їй хочеться додому. Вона намагається стримати сльози. Старша сестра помічає емоції Люсі та намагається її підбадьорити разом із Пітером. В кінці кінців війна не буде тривати вічно і вони повернуться додому. В цьому прикладі перестановка була необхідною. Якби С'юзен сказала Люсі «*Ми будемо вдома скоро*», то, погодьтесь, дана фраза дещо різала б вухо слухачеві. Вибір перекладача перемістити слово «*скоро*» наперед дуже вдалий.

2.3 Лексико-граматичні трансформації

Перекладачі часто вживали **антонімічний переклад**.

- *Has Edmund ever been* to Narnia before? – Едмунд в Нарнії *не вперше?*

Бобер запитує це у Пітера, коли брат та сестри виявили пропажу молодшого брата. Бобер вже давно помітив дивну поведінку хлопчика: він намагався зупинити Люсі та Пітера, які погодилися піти за Бобром; він довго дивився на дві високі гори, за якими знаходиться палац Білої Чаклунки; він довго кривився, коли Бобер розповідав про Аслана і наголошував на тому, що лев – справжній король Нарнії. Якщо у варіанті оригіналу речення і справді звучить як питання, то у мові перекладу воно більше схоже на констатацію факту. Завдяки антонімічному перекладу і відбувається подібне «перетворення». Перекладач зміг відтворити адекватний переклад.

- *You'll be glad* to have him by your side in the battle against The Witch. – У битві проти відьми *вам* такий союзник *не завадить*.

Лис каже це трьом дітям, які в цей момент сиділи у вогнища і думали над тим, як же їм повернути родича, оминаючи війни. Мама спеціально відправила їх подалі, щоб вони не постраждали. А тут знову війна. Їм прикро, але вони не хочуть битися. Після сказаної лисом фрази, всі, як один, опускають очі. Переклад дуже і дуже вдалий. Якщо до виділених фрагментів застосувати, наприклад, калькування, не дивлячись на збережений контекст, ми отримаємо у результаті неякісний, незвучний для вуха слухача, переклад.

- *We can't go* to war without you. – Як ми *підемо* на війну без вас?

Троє Певенсі хочуть лише повернути брата, про що і кажуть Лису та бобрам. Вони все ще діти і ніякі не герої. Так думає не тільки Пітер а і його сестри. Коли Пітер все ж озвучує свої думки стосовно війни, Лис не може змовчати. В мові оригіналу Лис констатує факт, звертаючись до майбутніх короля і королев Нарнії. А ось в українській мові завдяки антонімічному перекладу ми отримуємо питання, що, до речі, схоже на риторичне. Сенс при перекладі зберігається, тому претензій немає.

- *You're worth nothing* to Narnia *dead*. – Ви потрібні Нарнії *живими*.

Бобер каже це дітям, коли вони ховаються від, як їм здається, Білої Чаклунки. Тому він перший виходить із сховища, щоб перевірити, чи дійсно це була та відьма чи ні. Ця фраза звучить саме тоді, коли Пітер хоче випередити його. Переклад дуже вдалий. Дослівно перекласти подібне речення було б, звісно, не помилкою, але якість би відрізнялася. Вибір перекладача застосувати антонімічний засіб перекладу запорука високої якості представленого контенту в даному контексті.

– *Wake up, Dolly Daydream!* – Чого *спиш*?

Коли сім'я грає у гольф (усі окрім Люсі. Вона все ще ображена на родичів через те, що вони не повірили їй, коли вона розповіла про магічну країну.), Едмунд виглядає задумливо. Він не помічає як Пітер б'є по м'ячу. М'яч потрапляє прямо по Едмунду. На що той ображено ойкає. Пітер тоді запитує у нього, чого він спить. На нашу думку переклад скудний. По-перше випущене "*Dolly Daydream*" позбавляє репліку від художнього окрасу, тим самим роблячи її «сухою». "*Dolly Daydream*" перекладається на українську мову як «Спляча красуня». Було б краще, якщо перекладач залишив її, тим самим збагативши переклад та зберігши досконально мову оригіналу. По-друге, фраза «Прокинься, Спляча Красуня» як в українській мові так і в російській стала певною ідіомою. Тому, на нашу думку було б доречніше зберегти оригінальне дієслово, а не використовувати антонім.

– You're not *a total loss*. – Може з тебе ще й *буде нуття*.

Едмунд приходять до крижаного палацу, щоб побачити королеву та попросити в неї ще трохи солодошів. Через декілька хвилин він зустрічає королеву. Та від тої щедрої та доброї жінки нічого не залишилось. Дядіс показує своє справжнє обличчя. Біла Чаклунка кричить та вимагає від Едмунда інформацію про місцезнаходження його сім'ї. Хлопчик дуже лякається і з переляку каже їй, що інші залишилися в домі у бобрів. Інстинкт самозбереження виконав свою роботу, тому королева трохи «відтанула» і в кінці кінців не вбила і навіть не вдарила його. А наостанок сказала, що з ним ще не все втрачено. І він ще може їй знадобитися. Переклад, в принципі,

адекватний. Хоча слово «*пуття*» у повсякденному житті українців зустрічається не дуже часто. Хоча будь-який український глядач відразу зрозуміє про що йде мова, дане слово трохи спантеличує.

- *Drop him? They were doing fine drowning me without your help!*
- *Maybe we should have let them.*
- *Бросьте его! Они бы меня и без подсказки утопили.*
- *Может, не стоило им мешать?*

Коли брати та сестри врятували гнома від тельмаринів, він повів себе досить грубо. У першому реченні гном цитує фразу С'юзен, яку вона мовила тельмаринам, які тримали зв'язаного гнома та вже збирались викинути у річку. Очевидно, що дівчина мала на увазі зовсім не те, що зробили тельмарини. Вона просто хотіла, щоб вони відпустили гнома. У другому реченні гном висловив все, що він думає стосовно свого порятунку таким способом. Наступна репліка належить Пітеру, якому не дуже сподобались таке відношення до його сестри та «подяка» за порятунок. Переклад адекватний. Перекладач впорався добре.

- *Лусу, are you awake? – Люси, ты спишь?*

Коли братам та сестрам врешті решт вдається перебратись на другий берег річки, вони розпалюють невелике вогнище, щоб зігрітись, а згодом лягають спати. Через невизначений проміжок часу ми можемо побачити Люсі, яка лежить на траві та дивиться на зорі. До неї звертається її старша сестра С'юзен і запитує, чи вона спить. Переклад видався антонімічним і тим не менш вдалим.

- *That's your next big plan? Sending a little girl into the darkest parts of the forest? Alone!*
- *It's our only chance.*
- *And she won't be alone.*
- *Це і є новий план? Відправити маленьку дівчинку в найтемніші закутки лісу? Саму?*
- *Це наш єдиний шанс.*

– *Я буду з нею.*

Коли армія тельмаринів раптово наблизилась до сховища нарнійців, всі зрозуміли, що це кінець. І єдиний шанс на порятунок – Аслан. Маленька Люсі була єдиною, хто його бачив. Більш того, навіть у першій частині фільму вона була ближче за всіх до володаря лісу. Тому Пітер вирішив відправити молодшу сестру на пошуки лева. Гному таке рішення не до вподоби. Під час першого бою з тельмаринами загинуло багато воїнів. А ідея відправити маленьку дівчинку саму до лісу здається гному великою дурницею (беручи до уваги той факт, що Нарнія змінилась і стала більш жорстокою. Багато звірів стали дикими, дерева більше не розмовляють і не танцюють, повсюди тельмарини, які готові вбити кого завгодно). Сам гном навіть не вірить в існування лева і вважає, що Люсі посилають на вірну смерть. С'юзен не хоче залишати Люсі одну, тому вона приймає рішення їхати з молодшою сестрою. В принципі, у даному контексті можна було використати і калькування. Переклад в обох випадках був би задовільним.

– *Now I think your friends **have slept** long enough, don't you?*

– *А зараз час **будити** твоїх друзів, чи не так?*

Люсі вдається знайти Аслана. Лев рятує дівчинку від озброєного тельмарина. Між Асланом та Люсі відбувається недовга розмова. Дівчинка розпитує у нього, де він був, чому не допоміг їм, як минулого разу. Лев відповідає Люсі, що у цьому житті нічого не трапляється двічі. Він запитує у Люсі, чому вона не прийшла до нього раніше, адже він кликав її. Дівчинка зізнається, що вона боялась йти сама, адже ніхто їй не вірив. Лев заспокоює Люсі і каже їй, що цього разу вони допоможуть Нарнії вдвох. Він піднімається, щоб розбудити чарівні дерева, які спали протягом тисячі років. Перекладено добре. Антонімічний переклад застосований вдало.

– You gave up your sword?

– It wasn't mine to keep.

– Use this.

– But its...

- *Peter would want you to have it.*
- Ти віддав свій меч?
- Він не був моїм.
- Ось новий.
- Але це ж...
- *Думаєш, Пітер би заперечив?*

Зібравши шість мечей та поклавши їх на стіл Аслана, Едмунд автоматично залишається без меча (бо меч, яким він користувався, потрібен був для ритуалу знищення зла). Коли Едмунд та Каспіан зустрічаються вперше у третій частині фільму, Каспіан пропонує Едмунду забрати меч Пітера. Едмунд відмовляється, пояснюючи це тим, що його брат, Пітер, залишив меч не йому. Хоча, звичайно, Едмунд хотів би отримати його. Ближче до кінця третьої частини фільму між королями відбувається діалог і Каспіан вручає йому меч Пітера. Перед цією сценою Каспіан каже Едмунду, що він став для нього братом. Тому такий вчинок зі сторони нинішнього короля Нарнії цілком доречний. Перекладено адекватно.

Описовий переклад зустрічається лише декілька разів за все дослідження фільмів «Хроніки Нарнії».

- Is it latin for “*worst-game-ever-invented*”? – Це латиною «*найнудніша у світі гра*»?

Діти грають у гру, придуману С’юзен. Дівчина читає слово зі словника, а інші повинні вгадати з якої вони мови. Очевидно, що всім дуже нудно, але робити більше нема чого: на вулиці дощ – там не пограєш. І ось настала черга Пітера знову відгадувати походження слова. І він вдало це робить. Едмунд більше не витримує і шуткує з приводу їх «цікавого» проведення часу: відразу після відповіді Пітера, Едмунд робить припущення, що латинське слово, яке вимовила С’юзен дослівно перекладається як «найнудніша у світі гра». Переклад адекватний.

Такий прийом як **компенсація** зустрічається досить часто.

– Right now you've got to *move*. – А тепер *ховайтесь*.

Коли діти та бобри прямували до Аслана, сталася одна неприємна пригода. Вони побачили, як до них наближалися сані. Якщо взяти до уваги той факт, що на санях роз'їжджає тільки Джадіс, діти, звісно, злякались та побігли разом з бобрами до лісу. Бобер швидко знайшов тимчасове сховище та наказав хутчіш сховатися у яру. Перекладено вдало. Переклад «рухайтесь» на нашу думку, був би трохи недоречний.

– Is your sister *all right*? – Твоя сестра *жива*?

Перекладено у контексті діалогу Едмунда та Тумнуса під час їх перебування у в'язниці Джадіс. Діалог зав'язався, коли Едмунд віддав свою їжу фавну. Переклад «жива» тут доречний, беручи до уваги той факт, що Джадіс шукає всіх Певенсі, щоб вбити їх. Тумнус одного разу вже допоміг Люсі врятуватись і став близьким другом для неї. Тому це цілком нормально, що фавн цікавиться життям Люсі.

– *Promise me you'll look after the others.*

– *I will, mom.*

– *А ти щоб глядів інших.*

– *Добре, ма.*

Потяг відбуває через кілька хвилин. Пітер обіймає маму та прощається з нею. Зі сльозами на очах вона прохає його піклуватися про молодших. Він обіцяє матері дотримати слова. Компенсація вжита добре. Дуже вдало перекладено слово “*mom*” на українську мову. Перекладач застосував українську реалію – звичне для корінних носіїв мови скорочення з «мами» на «ма».

He's a *top geezer*! – Він *над усіма*!

Бобер розповідає про Аслана майбутнім королям та королевам Нарнії. Саме так він відгукується короля лісу. У Великобританії термін “*geezer*” взагалі означає старого дивакуватого чоловіка. На нашу думку автор вжив цей іменник через те, що як для короля лісу Аслан і справді поводить себе дивно: то зникає на десятиріччя, то раптом з'являється. Переклад,

представлений у даному джерелі, можна назвати адекватним, але він не описує цілковите значення слова “geezer”.

– He’s a *top geezer!* – Он *властитель этого леса.*

– *What are you doing here?*

– *Running away.*

– *Что ты здесь делаешь?*

– *Скрываюсь.*

Каспіан врешті решт прокидається, він розуміє, що знаходиться у чужому домі. Тим більше він дивується, коли бачить борсука – борсука, який вміє розмовляти. Принц відразу розуміє, що ці істоти – нарнійці. Він не знає, що вони збираються з ним робити, тому швидко хапає меч та намагається втекти. Але в нього нічого не виходить. Борсук заспокоює Каспіана та переконує в тому, що вони не бажають йому зла. Нарнійці думають, що перед ними звичайний тельмаринський солдат. Цю здогадку вони і озвучують. Але Каспіан гордо випрямляється та повідомляє, що він принц. Чорний гном здивовано запитує в юнака, що той забув у лісах Нарнії. Погляд принца стає сумним. Він опускає голову і каже, що він вимушений був покинути Тельмар через дядька, який збирається повністю зайняти його трон. У даному випадку перекладач представив адекватний переклад.

– *That’s what I’m worried about.*

– *Sorry?*

– *You’re all acting like there’re only two options. Dying here or dying there.*

– *I’m not sure you’ve been listening, Lu.*

– *No, you’re not listening! Or have you forgotten who really defeated the White Witch, Peter?*

– *Вот это мне и не нравится.*

– *Что-что?*

– *Можно подумать, что есть только два варианта. Здесь умереть или там.*

- *Ты не слушала нас, Лу.*
- ***Нет, ты не понимаешь, Питер! Или ты забыл кто победил Белую Колдунью?***

Коли принц та король сперечаються, Люсі уважно спостерігає за ними. Щось не дає їх спокою. А коли на сторону короля Пітера все ж стає більшість, він звертається до голови мінотаврів. Пітер запитує, чи зможе він взяти на себе гарнізон. І мінотавр відповідає: «Или паду в бою, сир». Саме тут Люсі не витримує і далі відбувається діалог між нею і її старшим братом. Дівчинка стурбована і хоче, щоб всі зачекали на Аслана. Вона нагадує Пітеру, хто саме переміг Джадіс, натякаючи на те, що без лева вони не впораються. Переклад разом із емоційною грою акторів та професійним озвучуванням сприймається дуже добре на слух. Більш того переклад адекватний. Тому претензій до нього немає.

- *I'm glad I came back.*
- *I wish we had more time together.*
- ***It would never have worked, anyway.***
- *Why not?*
- *I'm 1300 years older than you.*
- *Я рада, що повернулася.*
- *Шкода, що ти не затримаєшся.*
- ***У нас би все одно нічого не вийшло.***
- *Чому?*
- *Я старша на 1300 років.*

Наприкінці другої частини фільму наші герої вимушені повернутися додому. Вони прощаються зі своїми нарнійськими друзями. С'юзен підходить до принца Каспіана. Впродовж всього фільму було видно, що вони відчувають щось одне до одного. Була то симпатія чи закоханість – ми ніколи не дізнаємось. С'юзен перша підходить до Каспіана та починає розмову. Перекладач впорався зі своєю задачею. Переклад видався адекватним і змін не потребує.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день зарубіжна кінопродукція виявляє зацікавленість у багатьох українських глядачів. Важливо зазначити, що аудиторія України доволі часто проглядає фільми жанру фентезі. Безсумнівно, даний жанр посідає почесне друге місце серед найпопулярніших жанрів зарубіжної кінопродукції. Таким чином, популярність фільмів даної категорії зумовлює необхідність їх адекватного перекладу. Перекладач має бути висококваліфікованим спеціалістом для того, щоб надати якісний переклад високого рівня.

Наша дипломна робота присвячена лінгвостилістичним особливостям перекладу культової серії фільмів “The Chronicles Of Narnia” українською та російською мовами. На основі даної відеоінформації ми виявили вищеописані особливості, до яких входять такі поняття як: засіб перекладу та його специфіка. Ми спробували відстежити можливі перекладацькі недоречності на матеріалі українського і російського перекладу.

В першу чергу, ми дослідили історію становлення такого поняття як «кінопереклад». Наше дослідження включає у себе виявлення основних механізмів перекладу фільмів у різних країнах. Ми також з’ясували, що найпоширенішим способом перекладу на сьогоднішній день є закадровий переклад.

Ми виявили яким чином розвивався кінопереклад в Україні. У зв’язку з тим, що в певний момент український кінопереклад успішно сформувався у нашій країні, з нашими перекладачами тепер співпрацюють відомі компанії-дистриб’ютери. Саме вони і дозволяють українцям знайомитися зі світовою кінопромисловістю.

Способи перекладу та перекладацькі трансформації грають вкрай важливу роль для здійснення якісного та адекватного перекладу. Ми ознайомилися з необхідними поняттями та розглянули їх на практиці на прикладі культової серії фільмів “The Chronicles Of Narnia”. Результати нашого дослідження виявили наступні закономірності. Найбільш частотними засобами перекладу виявились калькування (*Aslan is on the move – Аслан уже в пути*), модуляція або смисловий розвиток (*Why can't you just do as you're told? – Почему ты никогда не слушаешься?*), компенсація (*Right now you've got to **move**. – А тепер **ховайтесь**.*) та антонімічний переклад (*You're worth nothing to Narnia **dead**. – Ви потрібні Нарнії **живими**.*). Найменш розповсюдженими засобами перекладу виявились опущення, та додавання. У даній роботі ми також пропонували в деяких випадках власні варіанти перекладу.

В цілому перекладацькі трансформації мають велике значення для перекладача при здійсненні чіткого професійного перекладу, оскільки наші культури різняться своїми реаліями.

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що, маючи достатню теоретичну підготовку у галузі перекладу, високу обізнаність у цій сфері, досвід та здатність до творчого мислення, можна досягти гарних результатів у перекладі та створити дійсно якісний продукт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение. Москва : Издательский центр «Академия», 2004. 352 с.
2. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики. Київ : Академія, 2004. 344 с.
3. Виноградов В. С. Перевод : Общие и лексические. Москва : КДУ, 2004. 240 с.
4. Гарбовский Н. К. Теория перевода. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 2007. 225 с.
5. Горшкова В. Е. Перевод в кино. Иркутск : ИГЛУ, 2006. 278 с.
6. Денисова Г. В. Чужой среди своих: к вопросу о переводе художественных фильмов и их восприятии в рамках иноязычного культурного пространства. Санкт-Петербург : Союз, 2006. 165 с.
7. Звегинцева И. А. "Terra Incognita": Кино Австралии и Новой Зеландии. Москва : Материк, 2004. 224 с.
8. Зорівчак Р. П. Реалія в художньому мовленні; перекладознавчий аспект. Львів, 1994. 216 с.
9. Зубкова Е. В. Достижение динамической эквивалентности при передаче реалий в аудиовизуальном переводе URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/dostizhenie-dinamicheskoy-ekvivalentnosti-priperedache-realiy-vaudiovizualnom-perevode> (дата звернення: 11.09.20)
10. Казакова Т. А. Практические основы перевода: English – Russian. Санкт-Петербург : Союз; Перспектива, 2008. 319 с.
11. Карабан В. А. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2018. 656 с.
12. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение Москва : ЭТС, 2001. 192 с.
13. Комиссаров В. Н. Слово о переводе. Москва : «Наука», 1973. 216 с.

14. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: Навчальний посібник. Київ : Юніверс, 2002. 280 с.
15. Кравець Л. С. Соціокультурні аспекти перекладу серіалів з англійської мови на українську. Суми : СДУ, 2012. С. 45-49
16. Кузьмичев С. А. Перевод кинофильмов как отдельный вид перевода. *Вестник МГЛУ*, 2012. С. 140-149
17. Латышев Л. К. Межъязыковые трансформации как способ достижения переводческой эквивалентности. Москва : Союз, 1986. 107 с.
18. Левицька Т. Р. Проблеми перекладу: на матеріалі сучасної англійської мови. Москва: Межд. отн., 1976. 262 с.
19. Лось Е. 1 день с диктором: как озвучивают кино URL: <https://nashkiev.ua/zhournal/mesta/1-den-sdiktorom-kak-ozvouchivayut-kino.html> (дата звернення: 09.09.2020)
20. Лукьянова Т. Г. Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську мову. *Вісник ХНУ №973*, Харків : 2011. С. 183-187
21. Матасов Р. А. Перевод кино/видео материалов: лингвокультурологические и дидактические аспекты. Москва : МГУ, 2010. 225 с.
22. Миньяр-Белоручев Р. К. Теория и методы перевода. Москва: «Московский лицей», 1996. 238 с.
23. Мир кино. Топ 10 самых популярных жанров фильмов URL: <https://zen.yandex.ru/media/id/5b6870c8f26f2800aaf2739f/top-10-samyh-populiarnyh-janrov-filmov-5b6c774ea121fd00ab33e15c> (дата звернення: 02.09.20)
24. Паршин А. А. Теория и практика перевода. Москва : Русский язык. 2000. 209 с.
25. Привороцкая Т. В. Обучение аудиовизуальному переводу посредством анализа кинодискурса URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/obuchenieaudiovizualnomu-perevodu-posredstvom-analiza-kinodiskursa> (дата звернення: 07.09.2020)
26. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Москва, 1974. 248 с.

27. Сапожников И. Дубляж и закадровое озвучивание фильмов. Москва : Издательство, 2004. 625 с.
28. Смоляна А. Компенсація та антонімічний переклад як засоби передачі комунікативної та стилістичної рівнозначності різномовних художніх та нехудожніх текстів. Херсон, 2010. 290 с.
29. Серебрянська О. В. Кінопереклад : специфіка та стратегії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, Острог : 2016. С. 294-297
30. Слышкин Г. Г. Кинотекст. Москва : Водолей Publishers, 2004. 153 с.
31. Терентьев В. Легенды дубляжа URL: https://www.youtube.com/watch?v=V_w1KKXvmts (дата звернення: 05.11.2020)
32. Филиппов С. А. Киноязык и история. Краткая история кинематографа и киноискусства. Москва : Клуб «Альма Анима», 2006. 207 с.
33. Шама И. Н. Жизнь замечательных людей с юмором и без затей: клерихью - читаем и переводим. Запорожье, 2009. 175 с.
34. Швейцер А. Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты. Москва : Наука, 1988. 215 с.
35. Allen Robert C. Film History: Theory and Practice. New York : McGrawHill Higher Education, 1985. 248 p.
36. Anderman G. Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen. London: Palgrave Macmillan. 2009. 256 p.
37. Catford J. C. A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics. Fifth Impression. Oxford : Oxford University Press, 1978. 103 p.
38. Chiaro D. Issues in Audiovisual Translation. The Routledge Companion to Translation Studies /ed. by Jeremy Munday/. New York : Routledge, 2009. P. 141-165.
39. Dubbing and Subtitling Film Reference Criticism Ideology URL: http://www.filmreference.com/encyclopedia/Criticism_Ideology/Dubbingand-Subtitling-DEFINITIONS.html (дата звернення: 29.09.2020)

40. González Luis Pérez. Audiovisual Translation: Theories, Methods and Issues. New York : Routledge, 2014. 376 p.
41. Gottlieb H. Linguistic Algorithms of Translation. Heidelberg, 1994. 230 p.
42. Ivarsson J. The Range of Cinema. New York : Columbia University Press, 1993. 333 p.
43. Jorge Díaz-Cintaz Audiovisual Translation: Subtitling. New York : Routledge, 2014. 284 p.
44. Karamitroglou Fotios. Towards a methodology for the investigation of norms in audiovisual translation. Amsterdam-Atlanta : GA, 2000. 301 p.
45. Katan David. Translation as intercultural communication. New York : Routledge, 2009. 75 p.
46. Laura Incalcaterra McLoughlin Audiovisual Translation – Subtitles and Subtitling: Theory and Practice. Galway. 2011. 207 p.
47. Newmark P. A Textbook of translation. New York and London: Prentice-Hall, 1988. 292 p.
48. Szarkowska A. The Power of Film Translation URL: <http://translationjournal.net/journal/film.html> (дата звернення: 27.10.2020)
49. The Handbook of Discourse Analysis. New Jersey : Blackwell Publishing, 2003. 694 p.
50. Venuti L. The Translation Studies Reader. New York : Routledge, 2003. 524 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Collins dictionary URL: <https://www.collinsdictionary.com> (дата звернення 28.09.20)
2. Multitran URL: <http://www.multitran.com/> (дата звернення 01.10.20)
3. Oxford Dictionaries URL: <https://en.oxforddictionaries.com> (дата звернення 09.10.20)

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. The Chronicles of Narnia: The Lion, the Witch and the Wardrobe Script URL: <https://ww0.123movies.gr/movie/the-chronicles-of-narnia-the-lion-the-witch-and-the-wardrobe-2005-1/watching.html>. (дата звернення 02.09.20)
2. Хроніки Нарнії: Лев, колдунья и волшебный шкаф. URL: <https://kinokrad.co/265732-hroniki-narnii-lev-koldunya-i-volshebnyy-shkaf.html> (дата звернення 03.09.20)
3. Хроніки Нарнії: Лев, чаклунка та шафа URL: http://moviestape.net/katalog_filmiv/prygody/732-hroniky-narnii-lev-chaklunka-ta-shafa.html (дата звернення 04.09.20)
4. The chronicles of narnia prince Каспian URL: <https://www.disneyplus.com/movies/the-chronicles-of-narnia-prince-caspian/1RYqjx8ILEa>. (дата звернення 11.09.20)
5. Хроніки Нарнії: Принц Каспian URL: <https://kinokrad.co/257210-hroniki-narnii-princ-kaspian.html> (дата звернення 12.09.20)
6. Хроніки Нарнії: Принц Каспian URL: <https://uakino.club/filmi/genre-action/876-hronki-narnyi-princ-kaspan.html> (дата звернення 13.09.20)
7. The Chronicles of Narnia: The Voyage of the Dawn Treader URL: <https://www.moviefone.com/movie/the-chronicles-of-narnia-the-voyage-of-the-dawn-treader> (дата звернення 20.09.20)
8. Хроніки Нарнії: Покоритель Зари URL: <http://baskino.me/films/priklyuchencheskie/2757-hroniki-narnii-pokoritel-zari.html> (дата звернення 21.09.20)
9. Хроніки Нарнії: Підкорювач Світанку URL: <https://megogo.net/ua/view/2109421-hroniki-narni-pidkoryuvach-svitanku.html> (дата звернення 22.09.20).

SUMMARY

The presented paper addresses the film translation in the context of fantasy material based on the example of cult series of films “The Chronicles of Narnia”.

The object of the work can be defined as the original films and translation of cult series of films “The Chronicles of Narnia”.

The main aim of the paper is to identify linguistic and stylistic features of English-Russian and English-Ukrainian translation. It determined the accomplishment of such objectives as:

- elaboration of the translation theory and practice, including definitions and examples
- studying the structure of represented video materials

Three methods of translation in the cult series of films “The Chronicles of Narnia” are distinguished: calque, equivalence and antonymous translation. Among the grammatical transformations such types as outer partitioning and grammatical replacement are used. The lexical transformations such as transliteration and transcription are also present. Generalization is used in the context of lexicosemantic transformations.

The scientific novelty of the presented research lies in the translation of linguistic and stylistic features on the material of the cult series of films "The Chronicles Of Narnia". Methods of translation of both individual realities and the whole material are generally revealed.

Key-words: *linguistic and stylistic features, “The Chronicles Of Narnia”, translation transformations, methods of translation.*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Мосієнко Аліна Юріївна, студентка 2 курсу, денної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальність переклад (англійська), адреса електронної пошти totokioandlondon@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Лінгвостилістичні особливості перекладу культової серії фільмів “The Chronicles of Narnia” українською та російською мовами» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

ПІБ (студент) _____